

Fornleifaskráning í Kaldrananeshreppi í Strandasýslu

Ragnar Edvardsson

Fornleifastofnun Íslands

FS094-99131

©Fornleifastofnun Íslands

Bárugötu 3

101 Rvk

Sími: 551 1033

Fax: 551 1047

Netfang: fsi@instarch.is

Efnisyfirlit

1. Inngangur.....	bls. 4
2. Um fornleifaskráningu.....	bls. 4
3. Byggðarsaga.....	bls. 8
4. Skrá yfir fornleifar í Kaldrananeshreppi.....	bls. 15
5. Verndun og kynning minja á skráningarsvæðinu.....	bls. 45
6. Heimildarskrá.....	bls.53
7. Kortaskrá og myndaskrá.....	bls.53

1. Inngangur

Hér birtist skýrsla um fyrsta áfanga fornleifaskráningar í Kaldrananeshreppi í Strandasýslu. Þessi áfangi er sá fyrsti af þremur og er áætlað að fornleifaskráningu í Kaldrananeshreppi ljúki haustið 2001. Í þessum áfanga var unnin svæðisskráning (heimildavinna) fyrir allan hreppinn. Síðan voru jarðirnar Kaldbakur, Kleifar í Kaldbaksvík, Eyjar, Asparvík, Brúará, Reykjarvík og Ásmundarnes aðalskráðar (vettvangskönnun).

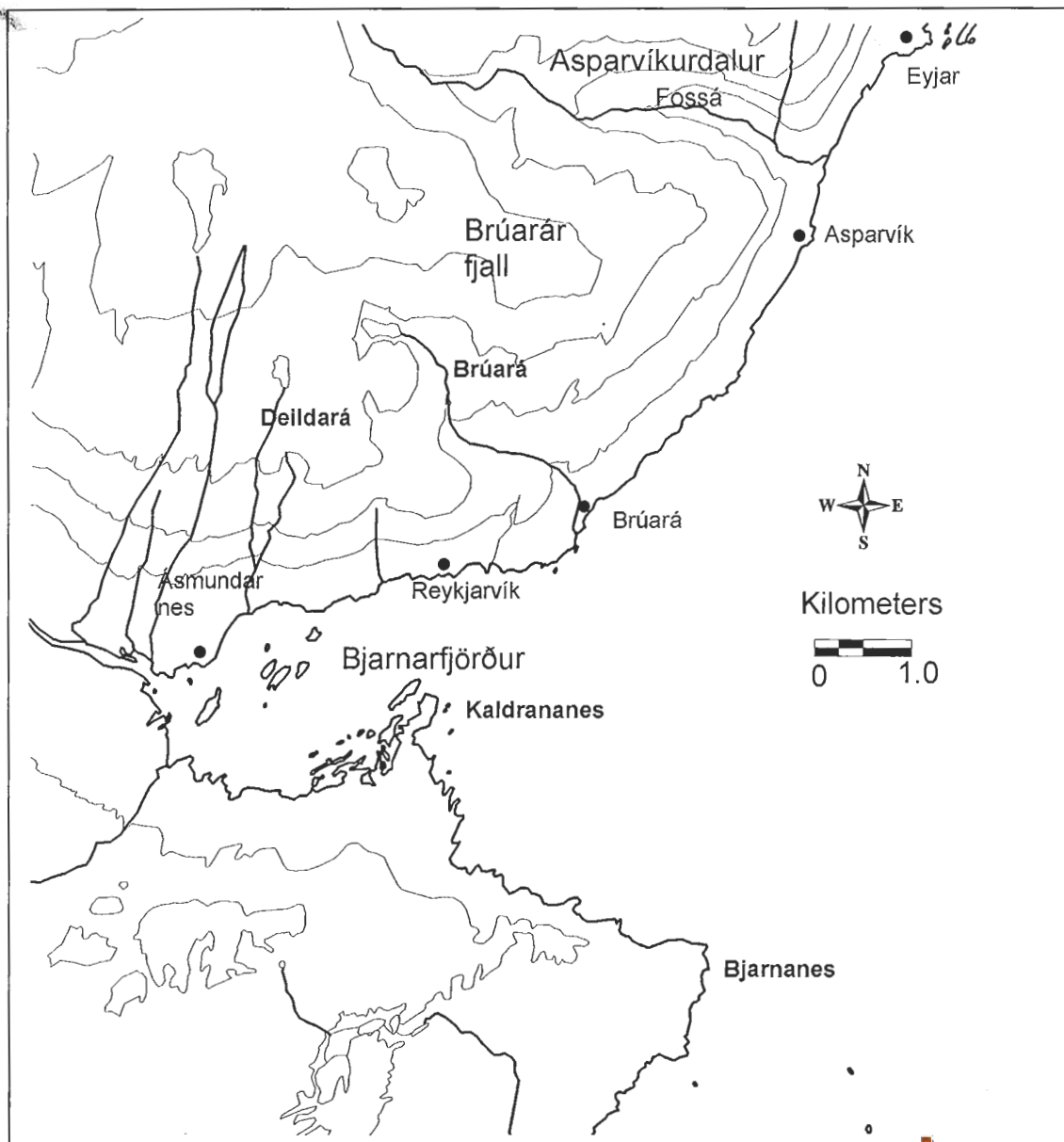
Hér er að finna yfirlit um löggjöf, aðferðir og hagnýtingu fornleifaskráningar. Þetta er gert í því skyni að sveitarstjórnir og stofnanir þeirra geti betur nýtt sér efni skráningarinnar við minjavernd og aðrar framkvæmdir, s.s. skipulag, og ferðaþjónustu. Greint er frá byggðarsögu sveitarinnar í stuttu máli. Síðan er birt fornleifaskrá yfir þá staði sem kannaðir voru 1999. Loks eru dregin saman meginþekki byggðar og fornleifa á skráningarsvæðinu og settar fram tillögur um verndun og kynningu einstakra staða.

Við skráninguna var beitt aðferðum sem þróaðar hafa verið af Fornleifastofnun Íslands frá 1989. Ragnar Edvardsson sá um heimildakönnun, vettvangsathugun og frágang skýrslu. Colin Amundsen aðstoðaði við vettvangsathugun. Bestu þakkir fá heimildamenn og sérstakar þakkir fá Magnús Rafnsson og Arnlín Óladóttir á Bakka fyrir alla hjálp og afnot af húsi þeirra.

2. Um fornleifaskráningu

Fornleifaskráning hófst á Íslandi í byrjun 19. aldar en það var hinsvegar ekki fyrr en eftir 1980 að skipuleg fornleifaskráning hófst í landinu. Í fyrstu voru eingöngu skráðar minjar sem taldar voru hafa sögulegt gildi eða tengdust fornsögunum. Skoðun manna á því hvað eru fornminjar hafa breyst mikið á síðustu árum og áratugum og nú er svo komið að byggingar sem áður voru ekki taldar hafa neitt menningarlegt gildi eru nú taldar minjar um horfna lífshætti.

Skilningur manna á nauðsyn þess að skrá upplýsingar um minjastaði og vernda þá

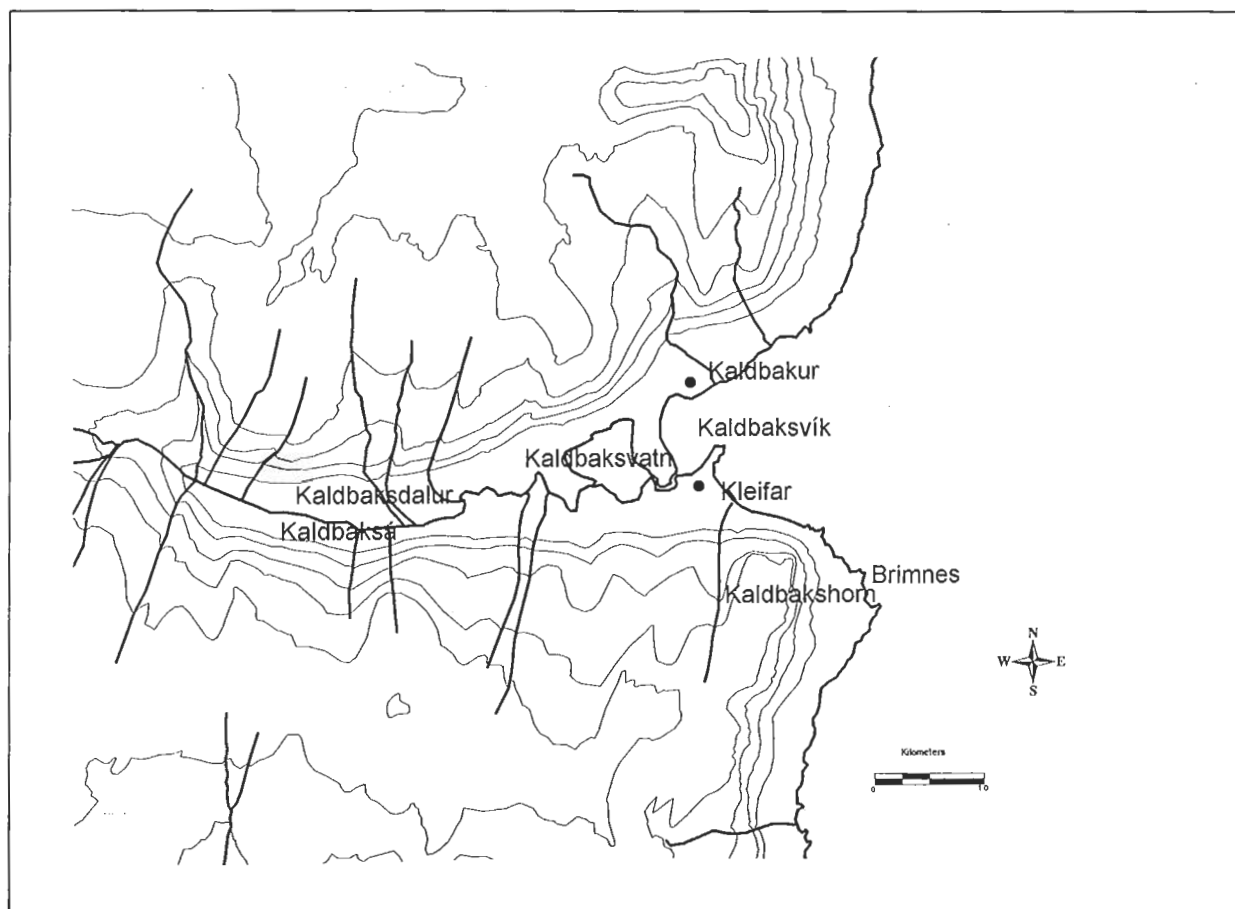
Kort 1. Jarðir norðan Bjarnarfjarðar.

fyrir komandi kynslóðir hefur stórauðist á undanförunum árum. Til að fá heildarmynd af gerð og ástandi fornminja í landinu verður skipulögð fornleifaskráning að koma til.

Á síðustu árum hefur Fornleifastofnun Íslands unnið með og þróað aðferðir við fornleifaskráningu. Stofnunin hefur nú undir höndum stærsta gagnagrunn um menningarminjar á Íslandi. Fornleifaskráningin hefur fyrst og fremst verið unnin fyrir og

í samvinnu við sveitafélög og stofnanir þeirra.

Fornleifaskráningu er skipt í þrjú stig og eru þar höfð til viðmiðunar hin þrjú stig

Kort 2. Jarðir í Kaldbaksvík

skipulagsvinnu, svæðis-, aðal-, og deiliskipulag. Svæðisskráning felst í söfnun heimilda um fornleifar á tilteknu svæði og öflun annara gagna sem geta gefið vísbendingar um menningarminjar. Markmið svæðisskráningar er að gefa heildaryfirlit um ástand og eðli menningarminja á stóru svæði, t. d. heilu sveitarfélagi, sýslu eða héraði. Með svæðisskráningu er reynt að finna og skilgreina svæði og staði sem eru sérstaklega athyglisverðir eða í sérstakri hættu og er þeirri skráningu ætlað að vera undirbúningur undir aðalskráningu fornleifa. Aðalskráning felst í vettvangsvinnu og miðar að því að staðsetja og kortleggja einstaka minjastaði og lýsa þeim á skipulegan hátt. Deiliskráning

er síðan nákvæmari úttekt á litlu svæði og er unnin samhliða áætlanagerð um endanlega ráðstöfun jarðnæðis.

Í 18. grein þjóðminjalaga kemur fram að skylt sé “að fornleifaskráning fari fram á skipulagsskyldum svæðum áður en gengið er frá skipulagi eða endurskoðun þess...” Helstu hagsmunir sveitarfélaga liggja í því að koma í veg fyrir að fornminjar verði fyrir skemmdum við ýmiskonar framkvæmdir. Í 21. grein þjóðminjalaga kemur fram að þeim sem standa fyrir meiriháttar framkvæmdum beri að greiða fyrir rannsóknir á fornminjum sem í ljós koma við jarðrask á þeirra vegum. Þetta atriði eitt og sér rennir styrkum stoðum undir nauðsyn fornleifaskráningar því með skipulegri skráningu er hægt að finna og staðsetja fornminjar áður en að kemur að jarðraski og spara þar með verulegar fjárhæðir. Fyrir utan þetta atriði eykst nú skilningur á möguleikum á að nýta upplýsingar um menningarminjar í ferðaþjónustu, en til þess að það sé hægt verða að vera til heildstæðar upplýsingar um ástand fornleifa og staðsetningu.

Í 16. grein þjóðminjalaga er eftirfarandi skilgreining á því hverskonar minjar teljast til fornleifa, og er hún lögð til grundvallar í fornleifaskráningu:

- a. byggðaleifar, bæjarstæði og bæjarleifar ásamt tilheyrandi mannvirkjum, húsaleifar hver kyns, svo sem kirkna, bænhúsa, klaustra og búða, leifar af verbúðum, naustum, verslunarstöðum og byggðaleifar í hellum og skútum;
- b. vinnustaðir þar sem aflað var fanga, svo sem leifar af seljum, verstöðvum, bólum, mógröfum, kolagröfum og rauðablæstri;
- c. gömul tún, akurgerði, áveitumannvirki og leifar eftir veiðar til sjávar og sveita;
- d. gamlir vegir, stíflur, brýr, vatnavöð, varir, hafnir og bátalægi, slippir, ferjustaðir, kláfar, vörður og vitar og önnur vega- og siglingamerki ásamt kennileitum þeirra;
- e. virki og skansar og önnur varnarmannvirki;

- f. gamlir þingstaðir, meintir hörgar, hof og vé, brunnar, uppsprettur, álagablettir og aðrir staðir og kennileiti sem tengjast siðum, venjum, þjóðtrú eða þjóðsagahefð;
- g. áletranir, myndir eða önnur vegsummerki af manna völdum í hellum eða skútum, á klettum, klöppum eða jarðföstum steinum;
- h. haugar, dysjar og aðrir greftrunarstaðir úr heiðnum eða krisnum sið;
- i. skipsflök eða hlutar úr þeim.

Að jafnaði skal telja minjar 100 ára og eldri til fornleifa.

Á þessu sést að fornleifar eru ekki einungis forn mannvirki heldur einnig staðir sem tengjast merkjum atburðum, þjóðsögum og þjóðháttum. Við fornleifaskráningu er þessari víðu skilgreiningu fylgt og staðir eins og orrustustaðir skráðir, og einnig staðir sem tengjast sögu og bókmenntum Íslands. Dæmi um slíkt eru staðir þar sem draugum var komið fyrir eða þar sem þeir eiga að hafa haldið til.

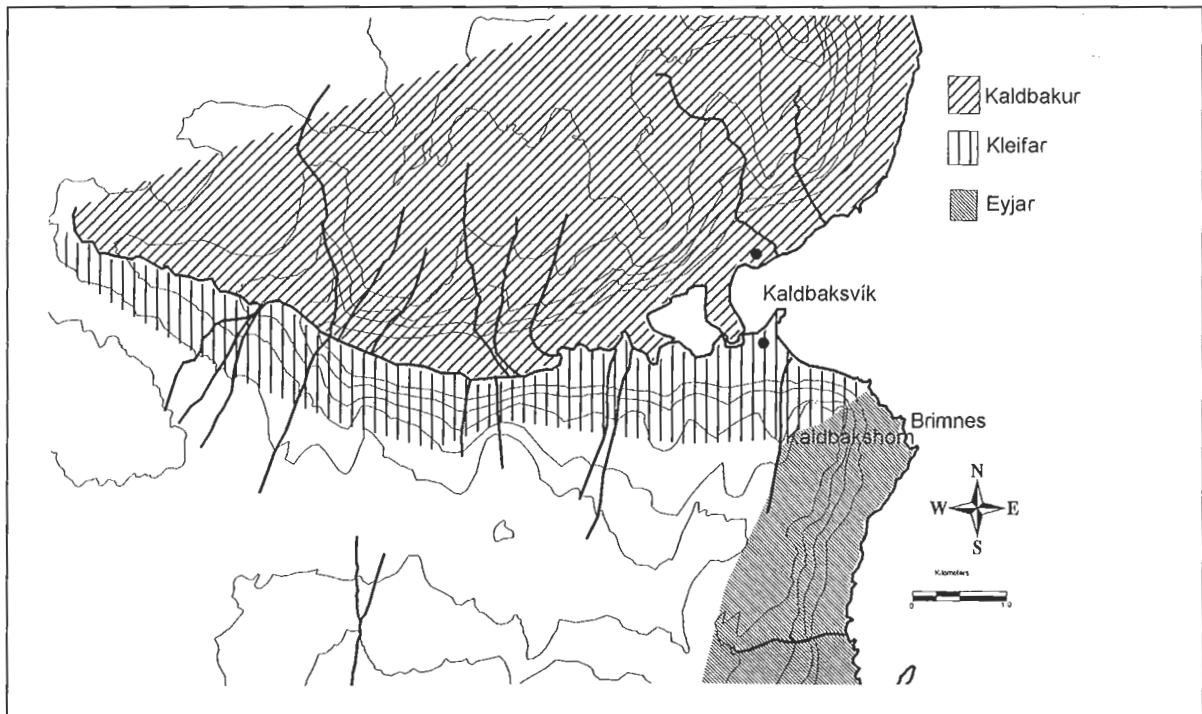
Þó miðað sé við mannvirkjaleifar sem eru 100 ára eða eldri er í raun stuðst við víðari skilgreiningu við skráninguna. Allar byggingar úr torfi og grjóti eru skráðar sem og önnur mannvirki sem bera vitni um horfið verklag eða tækni. Þar með geta talist elstu steypubyggingar, byggingar úr blönduðu efni og mannvirki eins og heimarafstöðvar, sundlaugar, fiskiplön, áveituskurðir og einnig minjar sem tengjast seinni heimsstyrjöldinni, veru setuliðsins og framkvæmdum á vegum þess.

3. Byggðarsaga

Landslagið á svæðinu frá Bjarnarfirði og norður til Veiðileysufjarðar er hrjóstrugt og einkennist af snarbröttum fjöllum og skriðum sem ná í sjó fram. Jarðirnar hafa byggðst á þeim stöðum þar sem einhvert túnstæði var að fá, á nesjum og í mynni dala.

Jarðanna fyrir norðan Bjarnarfjörð er getið í elstu heimildum og koma bæði

jarðirnar Kaldbakur og Kleifar fyrir í Landnámabók. "Önundur tréfótr, sonr Ófeigs burlufótar, Ívarssonar beytils, Önundur var á móti Haraldi konungi í Hafrsfirði ok lét þar fót sinn. Eftir þat fór hann til Íslands ok nam land frá Kleifum til Ófæru, Kaldbaksvík,

Kort 3. Landamerki Kaldbaks, Kleifa og Eyja.

Kolbeinsvík, Byrgisvík, ok bjó í Kaldbak til elli."¹ Ef marka má Landnámabók náði jörðin Kaldbakur frá Kaldbaksvík og norður til Byrgisvíkur í mynni Veiðileysufjarðar. Jarðirnar Kolbeinsvík og Byrgisvík hafa skipst síðar úr landi jarðarinnar. Jörðin kemur aftur fyrir í heimildum frá 1397 og er þá minnst á bænhus á Kaldbak og bar prestinum á Kaldrananesi að þjóna bænhusinu.²

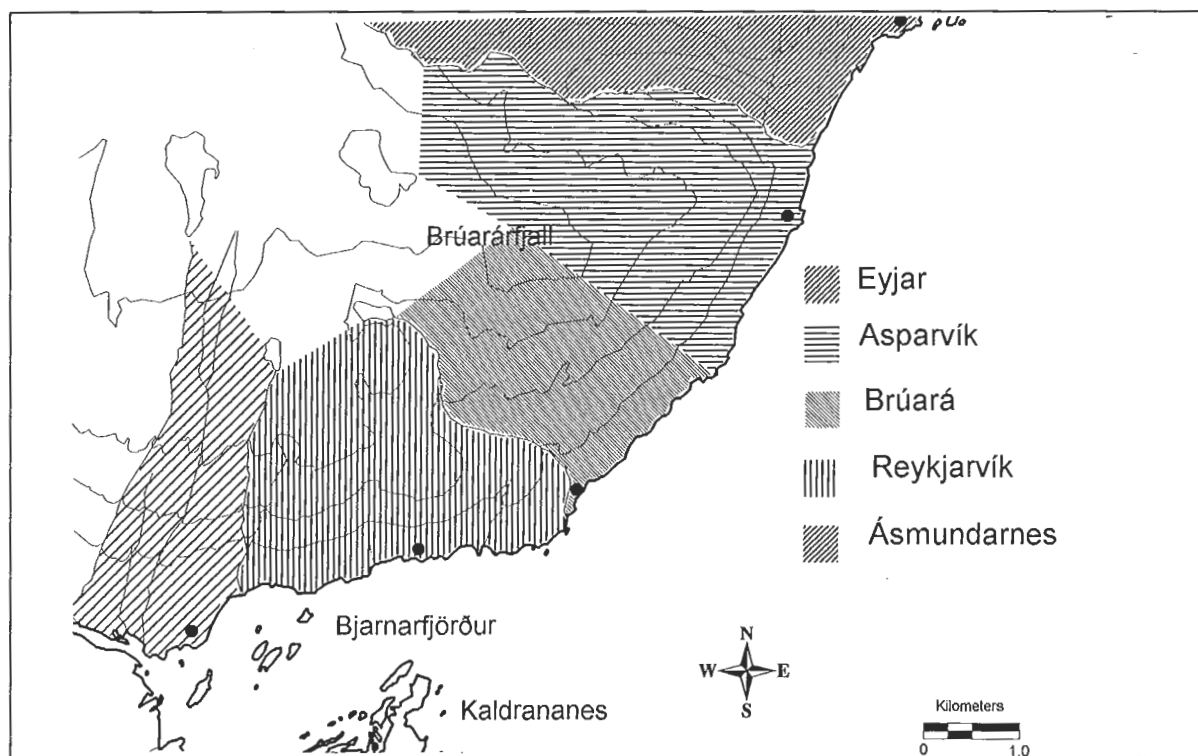
Á fimmtánda öld eignaðist Björn Þorleifsson hinn ríki jörðina Kaldbak ásamt flestum jörðum í Kaldraneshreppi³. Svo virðist sem afkomendur Bjarnar eigi þessar

¹ Ísl. Sög. I. 118

² D.I. III. 131

³ D.I.XII. 51

jarðir eitthvað fram á 16. öld⁴ en um 1575 hefur kirkjan eignast helming jarðarinnar Kaldbaks.⁵

Kort 4. Landamerki Eyja, Asparvíkur, Brúarár, Reykjavíkur og Ásmundarness.

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1706 var jörðin talin 12 hundruð að dýrleika. Í samanburði við aðrar jarðir á Vestfjarðakjálkanum mætti flokka Kaldbak sem jörð í meðallagi. Hún hafði nokkur hlunnindi s.s. mótekju og var allnokkur reki í landi jarðarinnar. Á Kaldbak var heimræði og einnig útver á Skreflum og þar höfðu bændur úr nágrenninu verstöðu. Stundaður var róður frá Skreflum fram á þessa öld.⁶ Í dag er enginn búskapur stundaður á Kaldbak.

Næsta jörð við Kaldbak er Kleifar en hún er sunnanmegin í Kaldbaksvík og er

⁴ D.I. VI. 256

⁵ DI XV 562

⁶ Á.M. VII. 354-55

Mynd 1. Kleifar í Kaldbaksvík.

hennar einnig getið í Landnámu.⁷ Jörðin kemur næst fram í heimildum frá 1355 í máldaga Helgafellsklausturs en þá átti klaustrið fjórðung af reka í landi jarðarinnar.⁸ Á 15. öld var jörðin í eign Björns Þorleifssonar.⁹

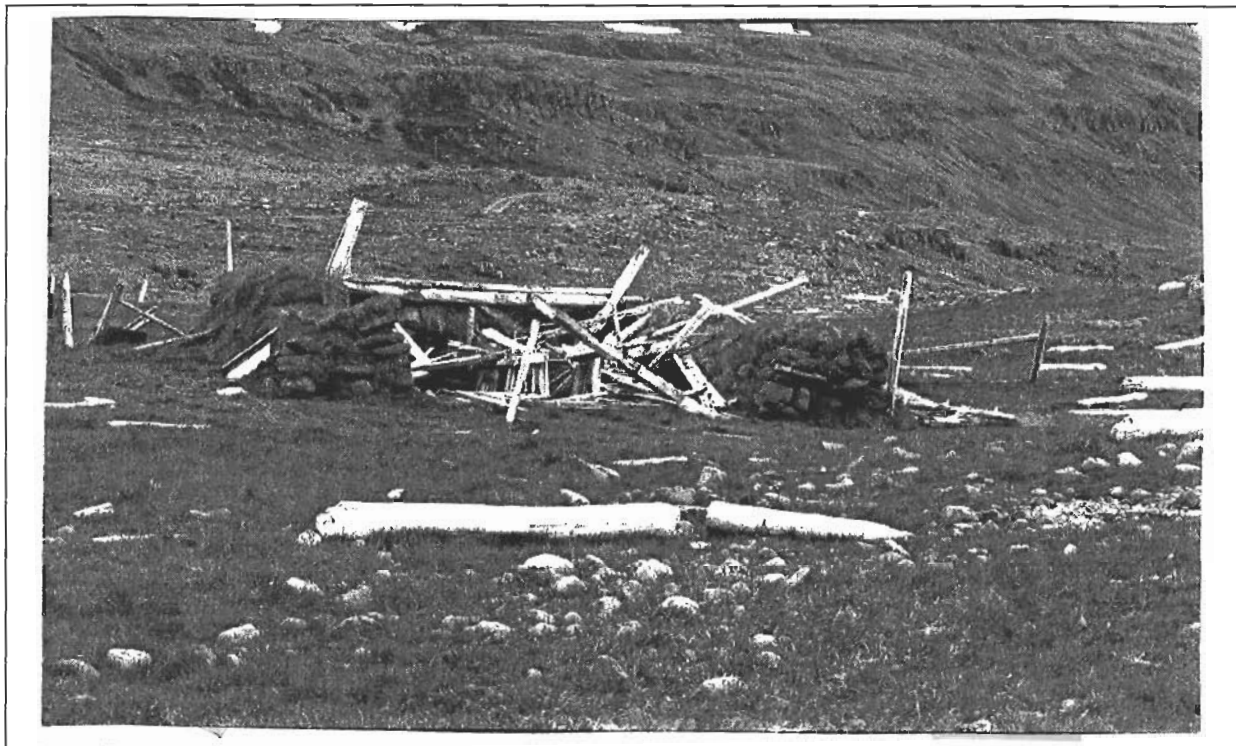
Í Jarðabók Árna Magnússonar var jörðin talin sjö hundruð að dýrleika og má telja hana með minni jörðum á Vestfjarðarkjálkanum. Lítil hlunnindi önnur en reki fylgdi jörðinni. Heimræði var á jörðinni og áttu bændurnir á Kleifum og Kaldbak saman skip sem róið var þaðan til hákarlaveiða og annað lítið skip átti bóndinn á Kleifum sem róið var til fiskjar. Nú í dag er enginn búskapur á Kleifum.

Jörðin Eyjar kemur ekki fyrir í Landnámu en fyrstu heimildir um jörðina eru í máldaga Vilchins biskups um kirkjur í Skálholtsbiskupsdæmi frá árinu 1397. Mynd 2.

⁷ Ísl. Sög. I. 118

⁸ D.I. III 327

⁹ D.I.XII. 51

Mynd 2. Rúst af útihúsi í Asparvík

“Maríukirkia oc allra heilagra ad Stad j Steingrijsfirði a heimaland allt. Kleppustade. Kirkiubol. Hola. Widewollu. Grænanes. Kolbiarnarsade. Asmundarnes. Asparvijk. eyar ij.”¹⁰ Árið 1446 var jörðin talin til eigna Guðmundar Arasonar¹¹ en á seinni hluta aldarinnar tilheyrði jörðin fjölskyldu Björns Þorleifssonar.¹²

Í Jarðabók Árna Magnússonar er jörðin talin sjöhundruð að dýrleika og var eign konungs. Engjar og hagar voru litlir og varð jörðin að nýta haga næstu jarða.¹³ Jörðin er á nesi er skagar í sjó fram og eru á því nesi einu túnstæði jarðarinnar. Annars er land jarðarinnar allt undir snarbröttum klettum og skriðum sem ná sums staðar í sjó fram.

Jörðin Asparvík kemur ekki fyrir í landnámu en elstu heimildir eru frá 1367. Þá var jörðin talin til eigna kirkjunnar á Stað í Steingrímsfirði.¹⁴ Jarðarinnar er einnig getið í

¹⁰ D.I. IV. 131

¹¹ D.I. IV. 686

¹² D.I.XII. 51

¹³ Á.M. VII. 356-57

¹⁴ D.I. III 230

Vilchinsbók frá árinu 1397.¹⁵

Árið 1706 var jörðin talin átta hundruð að dýrleika.¹⁶ Svipaða sögu er að segja um Asparvík og Eyjar, túnstæði og engjar eru litlar sem engar og eins og Eyjar er jörðin á nesi sem skagar í sjó fram.

Elstu heimildir um Brúará eru frá árinu 1467 í skiptabréfi eftir Björn Þorleifsson þar sem hann ánaðnaði jörðina konu sinn Ólöfu Loftsdóttur.¹⁷ Næst er jarðarinnar getið í heimild frá 1509 í bréfi um skrá og reikningsskap Bjarna Guðnasonar um eignir Bjarna Andréssonar sem átti fjögur hundruð í jörðinni.¹⁸ Árið 1706 var Brúará kirkjujörð og tilheyrði kirkjunni á Stað í Steingrímsfirði. Jörðin var talin fjögur hundruð að dýrleika¹⁹. Búið var á jörðinni fram á þessa öld en nú er þar enginn búskapur á .

Reykjarvík kemur fyrst fram í heimildum frá árinu 1446, en þá var hún eign Guðmundar Arasonar.²⁰ Næst er hennar getið í skiptabréfi eftir Björn Þorleifssonar frá 1467.²¹ Árið 1706 tilheyrði jörðin konungi og var talin átta hundruð að dýrleika.²² Báðar fyrrnefndar jarðir eru litlar og lítil hlunnindi fylgja þeim önnur en reki.

Jörðin Ásmundarnes kemur fyrir í máldaga Vilchins biskups frá 1397 og var þá eign Maríukirkju á Stað í Steingrímsfirði. Jörðin kemur ekki aftur fyrir í heimildum fyrr en árið 1706. Hún var þá talin átta hundruð að dýrleika og tilheyrði enn kirkjunni á Stað í Steingrímsfirði.

Fyrir utan Kleifar og Kaldbak er fyrst getið um allar jarðirnar í heimildum frá Mynd

¹⁵ D.I. IV. 131

¹⁶ Á.M. VII. 357

¹⁷ D.I.XII. 51

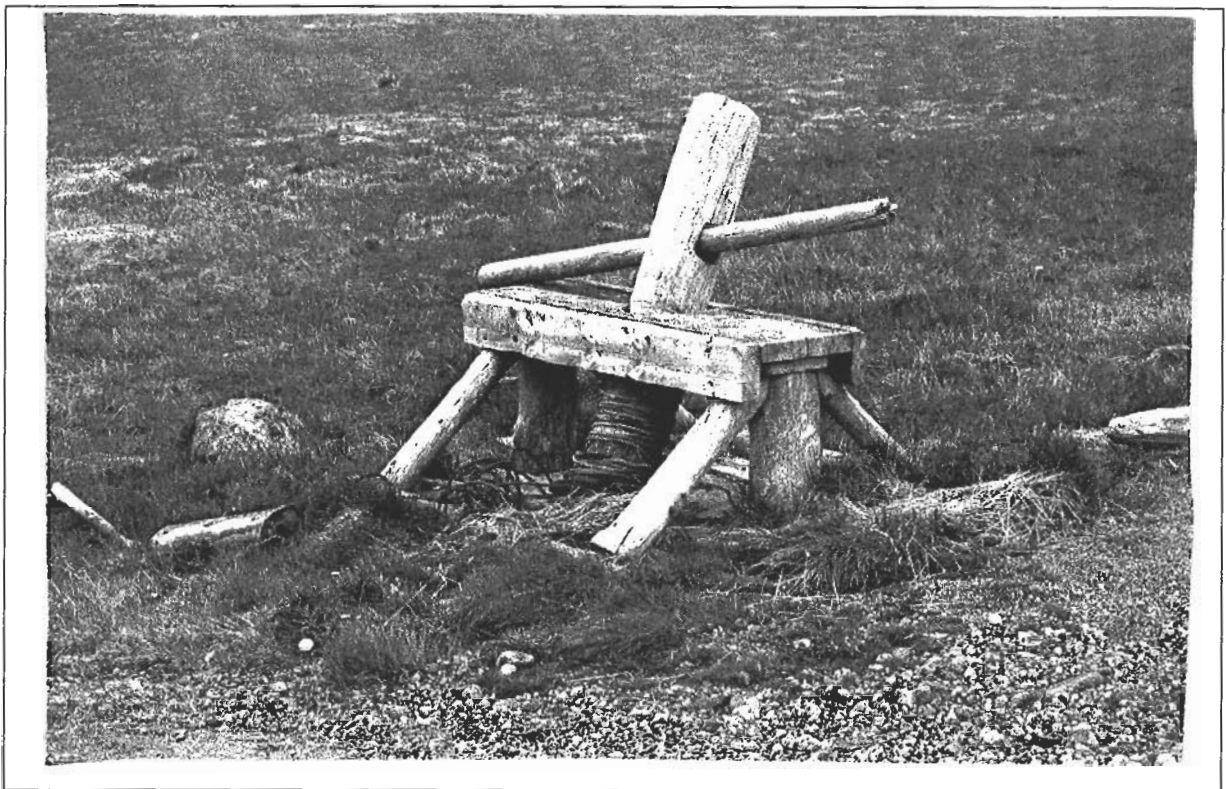
¹⁸ D.I.VIII. 267

¹⁹ Á.M. VII. 358-59

²⁰ D.I. IV. 686

²¹ D.I.XII. 51

²² Á.M. VII. 359-60

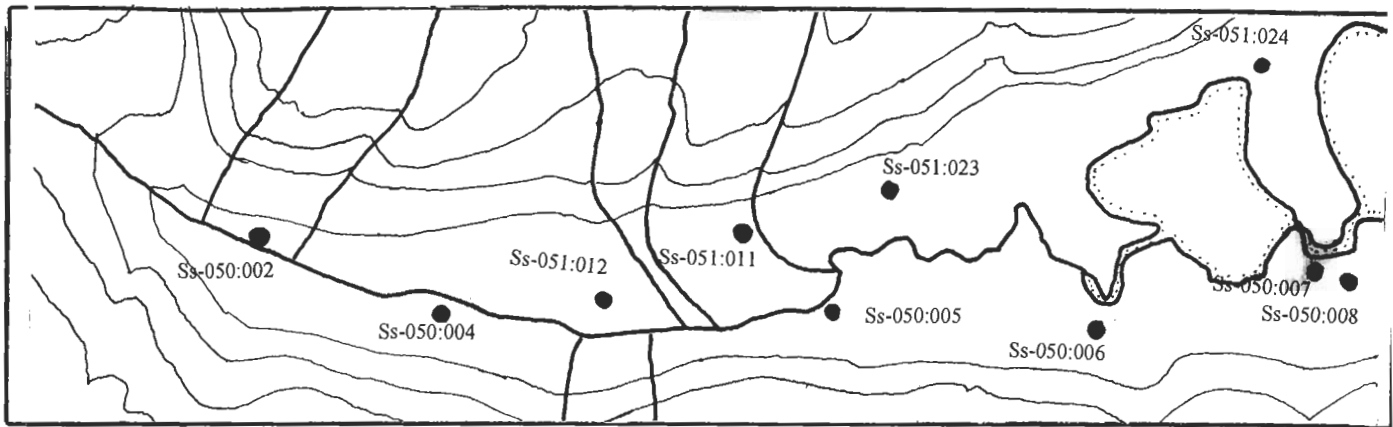

Mynd 3. Spil á Kaldbak.

síðmiðöldum, Eyjar árið 1397, Asparvík 1367, Ásmundarnes 1397, Reykjarvík 1446 og Brúará 1467. Það er því sennilegt að byggð hafi verið samfelld á þessum jörðum frá 10. öld. Líklegt er að landamerki jarðanna, að Kaldbaki undanskildum, séu þau sömu og þau voru í upphafi. Ekkert bendir til þess að bæir norðan Bjarnafjarðar hafi verið fleiri en sjö.

Í Jarðabók Árna Magnússonar er ekki minnst á neinar hjáleigur sem gætu síðar hafa skipst úr heimalandinu og orðið sjálfstæðar jarðir. Ástæður þessa eru án efa að landkostir á svæðinu eru mjög litlir og möguleikarnir til að stofna hjáleigur eru svo til engir.

Það er eftirtektarvert að allar jarðirnar, nema Kaldbakur, eru svipaðar að stærð og leiðir það hugann að nýlegri kenningu um landnám Íslands. Þessi kenning byggir á athugunum á skiptingu jarða í Eyjafjarðarsveit og í Borgarfirði. Kenningin gerir ráð fyrir að landnámi Íslands megi skipta í tvö stig. Á fyrra stiginu komu landnemar sem námu land á

Kort 5. Fornleifar í landi Kleifa og Kaldbaks í Kaldbaksdal.

stórum svæðum, hjuggu niður skóga fyrir túnstæði og undirbjuggu frekara landnám. Þessir fyrstu landnemar byggðu sér bæi þar sem lítið var um skóga, við ármynni, votlendi eða við strandlengjuna. Seinna stigið einkennist af skipulögðu landnámi, þ.e. fyrstu landnemarnir skipulögðu og skiptu landinu upp í svo til jafnstór svæði þar sem hverjum nýjum landnema var úhlutað svæði. Jarðir svipaðar að stærð og höfðu jafnan aðgang að náttúruauðlindum. Landnemar á seinna stigi fengu úthlutað landi á svæðum sem voru rýrari og oft á stöðum sem erfitt var að komast að.²³

Þegar svæðið norðan Bjarnarfjarðar er skoðað með þessa kenningu í huga kemur ýmislegt markvert í ljós. Stærsta jörðin er Kaldbakur og hefur hún aðgang meiri náttúruauðlindum en flestar hinna og er því líklegt að Kaldbakur sé landnámsjörðin í norðanverðum Kaldrananeshreppi. Kleifar byggist eflaust á svipuðum tíma og Kaldbakur en líklega aðeins síðar. Jarðirnar Eyjar, Asparvík, Brúará, Reykjarvík og Ásmundarnes eru allar svipaðar að stærð. Lega þeirra og stærð gæti bent til að landnáði milli Bjarnarfjarðar og Kolbeinsvíkur hafi verið bútað niður í ámóta stórar jarir.

Næsta sumar er áætlað að halda áfram vetvangsathugun í Kaldrananeshreppi og skrá jarðirnar í norðanverðum Bjarnarfirði. Fróðlegt verður að sjá hvort þar megi greina

²³ Orri Vésteinsson, 1995

sama mynstur.

4. Skrá yfir fornleifar í Kaldrananeshreppi

Í skráningarkerfi Fornleifastofnunar hefur hver sýsla skammstafað heiti og hver jörð hefur þriggja stafa númer. Miðað er við jarðaskiptingu eins og hún kemur fyrir í Jarðatali Johnsens frá 1847 og eru jarðir tölusettar eins og þar. Skipting jarða um miðja 19. öld ræður ekki aðeins númerum í skránni heldur er miðað við hana þegar ákvarðað er með hvaða jörð ákveðnir minjastaðir eru taldir. Hverri fornleif er gefið númer sem hengt er við sýslutákn og jarðarnúmer (dæmi: SS-045:001). Fornleifaskráin hefst á yfirliti yfir stærð jarðarinnar eins og hún er í jarðatali Johnsens og Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín frá 1706. Síðan er getið um elstu heimildir um jörðina og loks stærð túna eins og hún er á túnakortum frá 1917.

Í skránni eru minjunum gefin númer og er venjan að bæjarstæðinu sé gefið fyrsta númerið. Minjarnar eru flokkaðar eftir tegund og hlutverki. Þar sem er getið um heimild er átt við að eingöngu hafi fundist heimildir um staðinn en ekkert hafi fundist á vettvangi. Við vettvangskönnun er gefin hnattstaða í gráðum og mínútum og er hún eingöngu tekin ef minjarnar eru greinilegar eða hægt er að staðsetja þær á grundvelli fyrirbyggjandi gagna með um 50 m fráviki. Lýsingu á hverjum minjastað fylgir leiðarvísir á staðinn. Þá eru taldar þær heimildir sem stuðst var við, oft skammstafaðar, en upplýsingar um hverja heimild er að finna í heimildarskrá aftast í skýrslunni.

Ss-045 Ásmundarnes

Dýrleiki 8 hundruð. [1397] "Máldagar Vilchins biskups fyrir kirkjum Skálholtsbiskupsdæmi...Maríukirkia oc allra heilagra ad Stad j Steingrijmsfirdi a heimaland allt. Kleppustade. Kirkiubol. Hola. Widewollu. Grænanes. Kolbiarnarsade. Asmundarnes. Asparvijk. eyar ij." [D.I. IV. 131]"Halladalsá ræður merkjum milli Klúku og Ásmundarness...Deildará skiptir löndum milli Ásmundarness og Reykjarvíkur og rennur út í Bótina." [Ö-Ásmundarness] Árið 1917 voru tún 1.5 ha og allt túnstæðið þýft.

Ss-045: 001

Bæjarhóll

Býli

65°46.363N21°27.133V

Farið er að íbúðarhúsinu. Sunnan við núverandi íbúðarhús, í það í u.þ.b. 100 m fjarlægð stóðu gömlu bæjarhúsin. Sunnan bæjarlæksins. Grösugur hóll rétt fyrir ofan fjöruna. Ekki sést til neinna rústa.

Heimildamaður hefur búið á jörðinni í 20 ár. Íbúðarhúsið var byggt um 1940.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Ásmundarness

Ss-045: 002 *Hallardalsvað*

Heimild

Vað

65°46.65°7N21°29.963V

"Hallardalsá ræður landamerkjum milli Klúku og Ásmundarness. Hún fellur úr Hallardal ofan í Bjarnafjarðará. Heldur ofar en þar, sem áin kemur nú, er nefnt Hallardalsvað á Bjarnafjarðará." Farið er norður út Bjarnafjörðinn. Þegar komið er að brúnni sem liggur yfir Halladalsá er vaðið í u.þ.b. 100 m fyrir neðan brúna. Móar og melir niðurunDIR Hallardalsá.

Heimildir:

Örnefnaskrá Ásmundarness

Ss-045: 003 *Þórðartóftir*

Heimild

65°46.69 21°29.594V

"Ofan með Hrisásnum fellur Sellækur í Bjarnafjarðará. Eyrarnar eru hér vaxnar hrísi og víði. Rétt hjá Sellæknum eru tóftir, sem heita þórðartóftir." Rétt eftir að komið er yfir Halladalsá (út Bjarnafjörðinn), sem er landamerki Ásmundarness og Klúku, er rúst í u.þ.b. 100 m fjarlægð norðan við veginn. Þýft kjarrlendi. Rústin er mjög gróin og eru veggir hennar vel sýnilegir.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Ásmundarness

Ss-045: 004 *Stekkjardalir*

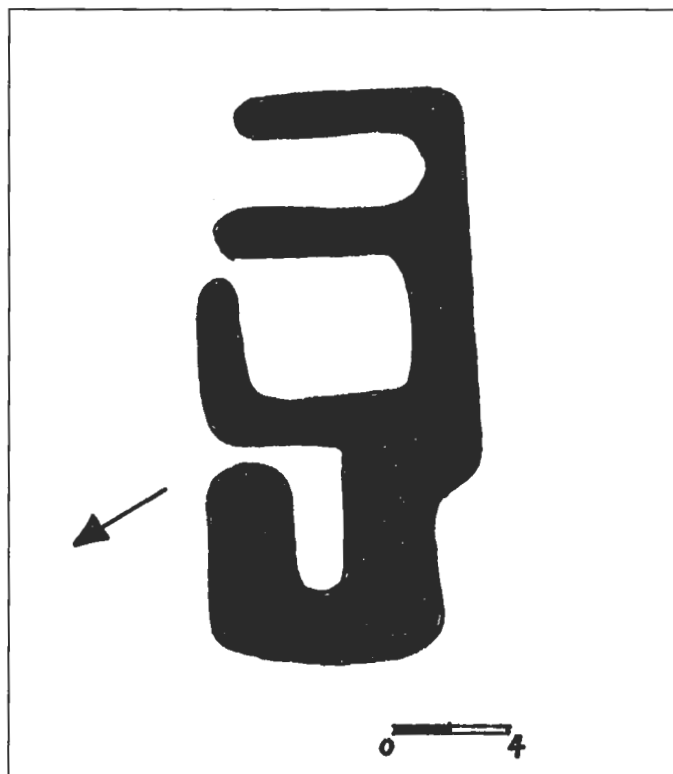
Heimild

Stekkur

65°46.426N 21°28.198V

"Út og niður liggja Stekkjardalir. Um þá rennur Stekkjargil, Vermundarsíki nokkru framar" Ekki sást til fornminja.

Heimildir: Örnefnaskrá Ásmundarness

Ss-045: 005

Heimild

Útihús

Rétt vestan við gamla bæjarstæðið var útihús. Grösugur hóll rétt fyrir ofan fjöruna.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 23. maí 1917.

Ss-045: 006 Heimild Útihús

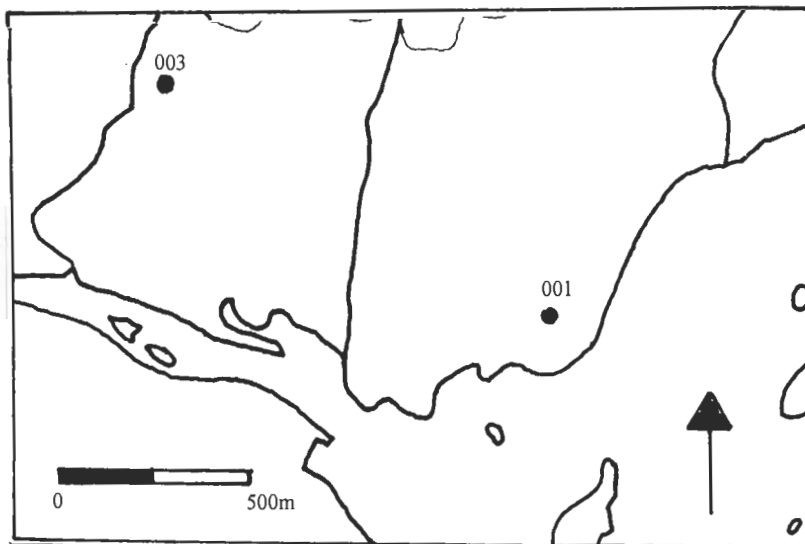
65°46.410N 21°27.320V

Norðvestur af gamla bæjarstæðinu. Í túnjaðri rétt fyrir neðan þjóðveginn.

Skemma stendur nú á svipuðum slóðum.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 23. maí 1917.

Kort 6. Fornleifar í landi Ásmundarnes.

Ss-045: 007

Heimild

Fjárhús

65°46.370N 21°27.250V

Sv af gamla bæjarhólum í u.þ.b. 100 m fjarlægð er grösugur líftill hóll. Norðan við stóran klett í túninu. Sunnan við þennan klett nokkru neðar er stór skemma og fiskeldi.

Gróið og grasi vaxið svæði. Ekki sést til neinna minja.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 23. maí 1917.

Ss-046 Reykjarvík

Dýrleiki 8 hundruð. "Heimræði hefur þar verið, en nú er það mjög af vegna fiskigengdarleysis."

[Á.M. Jarðabók, VII 359-60] Talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] [1467]

"Skiptabréf eptir Björn Þorleifsson...Þessum jordum skiptum vier fyrrnefnder menn hustru Olofu Loptsdottur j sitt hlutskipte er so heita...Hamar.Svidinsvik.Brecka.Suddalur.Skard.Guddaler.

Klumba. Reykiarvik. Bruara. Eyiar. Kleifar. Kallbakur..."[D.I.XII. 51] [1509] Skrá og reikningsskapur

Björns Guðnasonar um jarðagóss og eignir Bjarna Andréssonar, mágs hans, er þá var andaður. "Suo

miked jaardagoz hafdi biani bonde andresson.[] þa hann fiell fra sinna vegna og sinnar kvinnv

gvdrvnar biornsdottir sem hier seigir...Er þetta dyrleike a þeim jorðvm biarni atte nordr a stravndvm

sem hier seiger. svnndalur atta c. Reykiarvik. atta c. brvara fiorvm c. giogr..." [D.I. VIII. 267] "Milli

Reykjarvíkur (svo) og Brúarár ræður landamerkjum svokölluð Brúará frá upptökum til sjávar. Milli

Reykjarvíkur og Ásmundarness ræður landamerkjum svokölluð Deildará eins og hún rennur frá upptökum til sjávar." [Ö-Reykjarvíkur] Tún 1,6 ha og 6/7 slétt.

Ss-046: 001 Bæjarhóll Býli 65°46.869N 21°23.915V

Farið er út Bjarnarfjörðinn og er Reykjavík ysti bærinn norðanmegin í firðinum. Bærinn stendur við sjóinn og stendur tvílyft steinhús á bæjarhólnum.

Grösugur hóll rétt ofan við sjóinn og steinhúsið hefur verið byggt utan í bæjarhólinn.

Ekki sést til neinna fornleifa.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

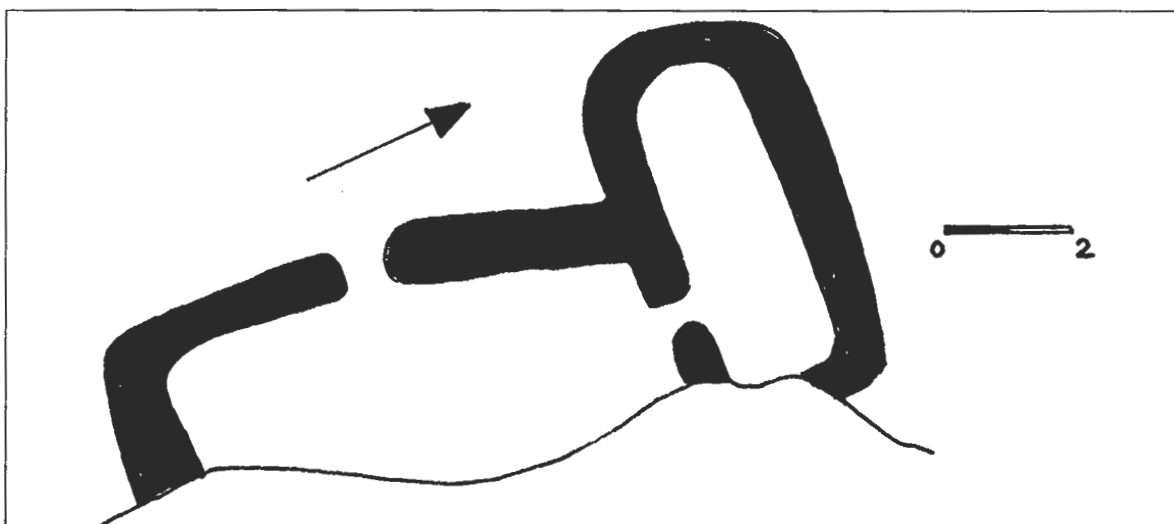
Ss-046:002 *Ferðamannavað* Heimild Vað 65°47.277N 22°22.127V

"Vað var í ánni neðst í neðri dalnum, nokkru ofar en brúin er nú á henni. Það nefndist

Ferðamannavað." Farið er að brúnni yfir Brúará og er farið aðeins upp með ánni. Rétt fyrir ofan fyrsta fossinn. Í kring eru klettur og er Brúaráin mjög straumhörð.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Ss-046:003 Stekkur.

Ss-046:003 *Stekkjarsvík* Heimild Stekkur 65°46.854N 21°23.535V

"Innan við það er Stekkjarsvík, næst Stekkjarnes. Þar voru tóftir eftir stekk. Innan við Stekkjarnes er Kvíavík. Innarlega í henni voru kvíar." Farið er yfir næstu vík vestan bæjarstæðisins. Vestan megin í vikinni. Klettanef sem skagar í sjó fram. Rústin er hlaðin úr grjóti, tvíhólfa og ferhyrnd.

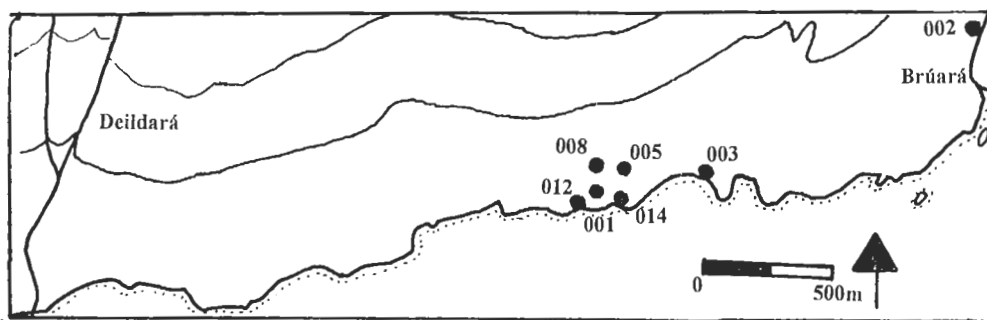
Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Ss-046:004 *Kvíavík* Heimild Kvíar

"Innan við það er Stekkjarsvík, næst Stekkjarnes. Þar voru tóftir eftir stekk. Innan við Stekkjarnes er Kvíavík. Innarlega í henni voru kvíar." Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Kort 7. Fornleifar í landi Reykjavíkur.

Ss-046:005 *Smiðjuklettar* Heimild Smiðja 65°46.876N 21°23.788V

"Klattatanginn fram í sjó innan við víkina heitir Smiðjuklettar." Farið í vestur frá bænum í átt að fjárhúsunum sem eru byggð upp í kletta (nr. 14). Klettadrangar sem liggja í sjó fram vestan bæjarhúsanna. Ekki sást til neinna fornleifa.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Ss-046:006 *Þveregg* Varða

"Þveregg er hækandi holtkambur upp frá Háahrauni. Á henni er varða, sem danskir landmælingamenn hlóðu." Upp af bæjarstæðinu fyrir ofan þjóðveginn.

Holt og melar. Sést ekki til fornleifa.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Ss-046:007 *Náttmálavarða* Varða Eyktarmark

"Á Flat er Náttmálavarða, eyktarmark frá Reykjavík."

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Ss-046:008 *Efri-Húshjalli* Heimild Fjárhús 65°46.965°N 21°21.788V

"Ofan við túnið eru tveir hjallar, Neðri- og Efri-Húshjalli. Fjárhús voru efst í túninu." Í túninu fyrir norðan bæjarstæðið. Grösugar brekkur. Nákvæm staðsetning óviss.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Ss-046:009 *Móhjalli* Heimild Mógröf

"Móhjalli heitir neðsti hjallinn, sem liggur að Stekkjargili. Smávegis mótak var að neðanverðu við

hann." Nákvæm staðsetning óviss.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur

Ss-046:010 *Veita* Heimild Áveita 65°46.886N 21°23.908V

"Veita var kallað mýrlendi utan við bæinn, ofan við brunnhúsið." Norðan við bæjarhólinn.

Þýft svæði við túnjaðarinn. Ekki sást til fornleifa.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Ss-046:011 *Brunnhúspúfur* Heimild Brunnur 65°46.887N 21°23.913V

"Veita var kallað mýrlendi utan við bæinn, ofan við brunnhúsið. Bæjarmegin við brunnhúsið voru Brunnhúspúfur." Norðan við bæjarhólinn Þýft svæði við túnjaðarinn. Ekki sást til fornleifa.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur

Ss-046:012 *Lending* Heimild Lending

"Niður af túninu mitt á milli Smiðjukletta og Klifs var Lending." Suðvestur frá bæjarhólnum niðri við sjóinn. Lítil og mjó vik og er tréspil beint upp af henni.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Reykjavíkur.

Ss-046:013 Heimild 65°46.850N 21°23.901V

Norðan við bæjarhólinn í u.þ.b. 50 m fjarlægð. Hóll ofan við bæinn.

Ekki sést til fornleifa.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-046:014 Heimild Fjárhús

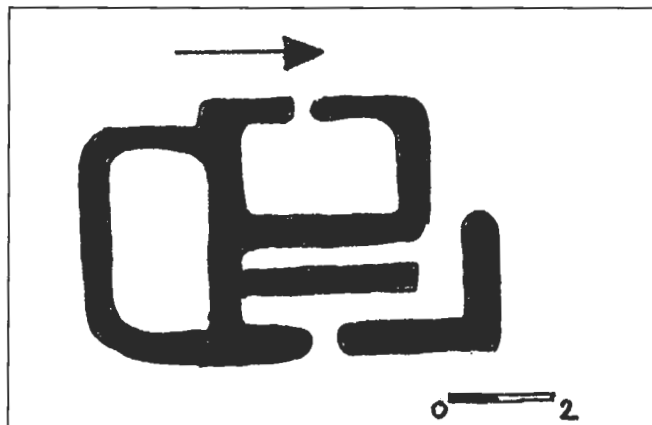
65°46.812N 21°23.787V

Austur af bæjarhólnum byggt, upp í kletta við túnjaðarinn. Rétt við sjóinn á nesi sem nær í sjó fram. Nokkuð stór fjárhús og eru sennilega hlaða, hesthús og fjárhús sambyggt.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-056. Fjárhús.

Ss-046:015 Heimild

65°46.838N 21°23.419V

SSA við bæjarhólinn við sjóinn. Grösugt svæði rétt við sjóinn. Tveir hjallar standa nú á svæðinu.

Hættumat: Hætta Vegna rasks

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-047 Asparvík

Dýrleiki 8 hundruð. Árið

1367 er jörðin Asparvík

talin eign kirkjunnar á

Stað í Steingrímsfirði.

[D.I. III 230] [1397]

"Máldagar Vilchins

biskups fyrir kirkjum í

Skálholtsbiskupsdæmi...

Mariukirkia oc allra

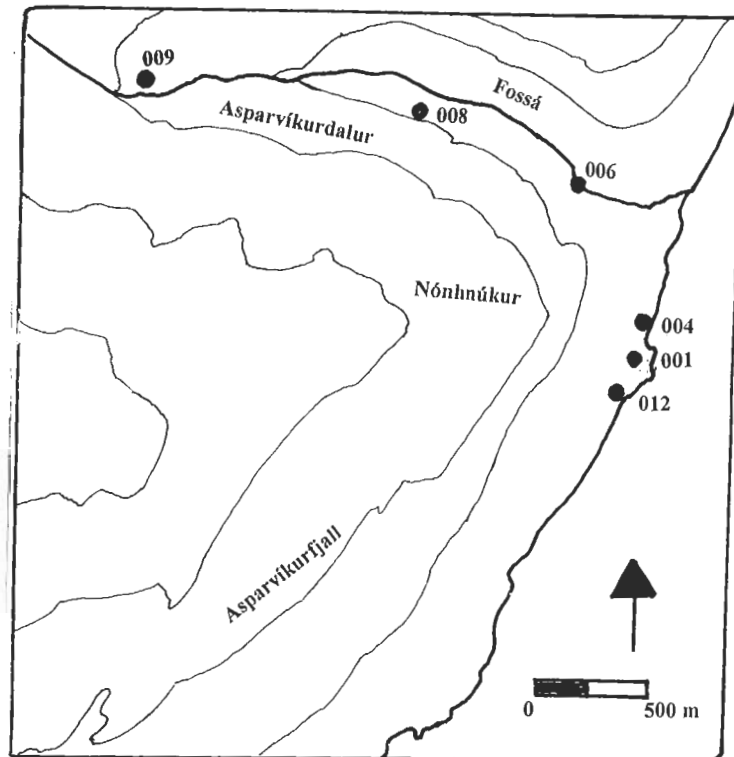
heilagra að Stad j

Steingrímsfirði a

heimaland allt.

Kleppustade. Kirkiuból.

Hola. Widewollu.

Kort 8. Fornleifar í landi Asparvíkur.

Grænanes. Kolbiarnarsae. Asmundarnes. Asparvík. eyar ij." [D.I. IV. 131] "Landamerki milli Asparvíkur og Eyja eru, Fossá skiptir landi frá sjó, að línu (sjónhending) úr Tröllakletti í Dalhögg, það er klettaborg eða hnjúkur í fjallsbrúninni upp af Dalholti, norðan Fossár, þaðan í hjallarendur miðhlíðis fram á Þröskulda, en þar skiptir Fossá landi á ný,...Landamerki milli Asparvíkur og Brúarár, eru sjónhending úr þúfu á Illaholti í vörðu í Vörðuhvömmum, þaðan í innri enda Langahjalla, þaðan í Sandhrygg, úr Sandhrygg í Brúarárfell og þaðan í Vatnshyrnu, fyrir norðan Neðra-Brúarárvatn." [Ö-Asparvíkur] Tún 1917 1,7 ha, 1/2 slétt.

Ss-047:001

Bæjarhóll

Býli

65°48.799N 21°18.990V

"Þar sem gamli bærinn stóð, ofarlega í túninu hét Bæjarhóll. Það var gamall öskuhaugur, sem nú er búið að jafna við jörðu. Áður stóð eldri bær norðvestan í hólnum, en gamli bærinn, sem var timburhús, var byggður austar og ofar í hólnum, en áfastur við eldri bæinn með gangi í gegnum gamalt búr." Bæjarstæðið er niðri við sjóinn. Síðasta íbúðarhúsið brann fyrir nokkrum árum og vestan þess eru sléttaðir hólar í túni. Á þeim stóð gamli bærinn. Nýrra húsið (það sem brann) stendur undir

hól sjávarmegin og heitir Hádegishóll. Grösugir hóll sem sléttað hefur verið yfir.

Hættumat: Engin hætta

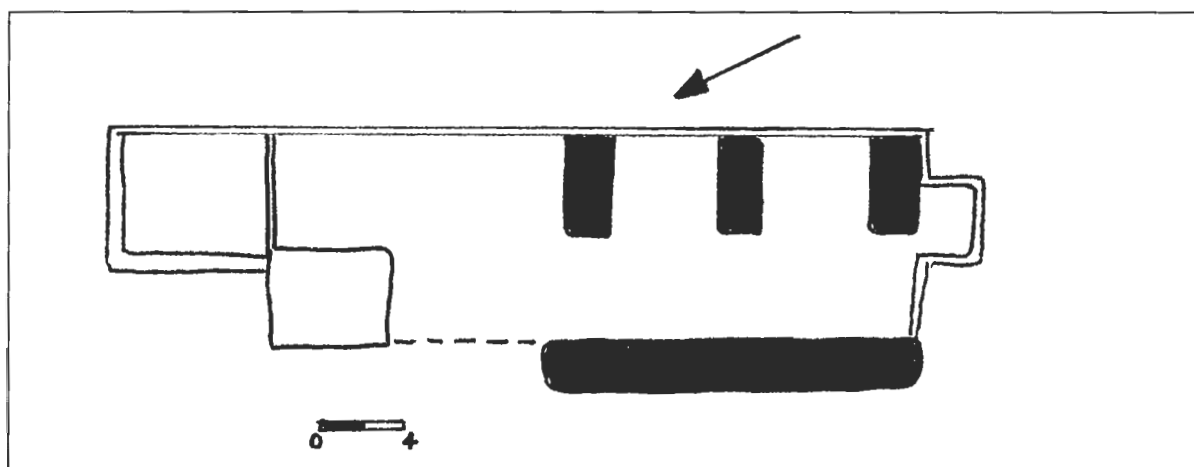
Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:002 Heimild Lending 65°48.751N 21°19.010V

"Kinn, heitir vesturhallinn á Hádegishól. Grund, er niður við landinguna. Austan við landinguna er Hlein og fellur sjór fyrir ofan hana með flóði." Sunnan við nýrra húsið alveg niður í fjörunni.

Lendingin hefur verið rudd.

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:003 Sauðhúsflöt Heimild Fjárhús 65°48.800N 21°18.992V

"Austast á Grund var Salthús, norður af því neðan við Hádegishól, er Sauðhúsflöt,..." Beint niður af nýrra húsinu, aðeins norðar, er rúst af fjárhúsi. Þýft svæði u.þ.b. 100 m. frá sjónum. Rústin hefur upphaflega verið úr torfi og grjóti en síðar hefur verið steypit í. Hluti steypu byggingarinnar stendur enn.

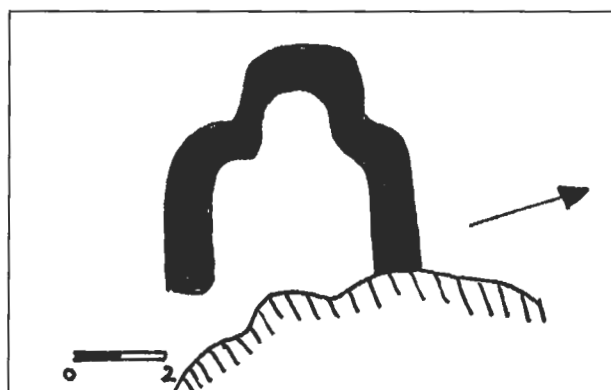
Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:004 Kvíar Heimild Kvíar

65°48.976N 21°18.898V

"...,út og niður af Sandvelli er Kvíanes, fyrir landi er Prettvíkursker, á Kvíanesi eru Kvíaklettar og Kvíar." Norðan bæjarstæðisins. Farið í hánorður að túngarðinum nr. þar er komið að vík. Í næstu vík þar á eftir er kvíar. Lítil grasbali við kletta rétt við sjóinn. Kvíarnar er byggð utan í klettavegg að vestan.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047: 005 Stekkjarvík Heimild Stekkur

"Út með sjónum, frá bænum, er fyrst Sandvík, þá er Litlanes, þar næst Stekkjarvík..."

Ekki sást til neinna fornminja. Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:006 Tröllavað Heimild Vað 65°49'19"N 21°18.937'V

"Fossinn upp við Tröllaklett heitir Tröllafoss, þar er vað á ánni, er heitir Tröllavað." Þegar komið er að brúnni yfir Fossá er farið í austur meðfram ánni. Þar er foss, Tröllafoss. Við fossinn gnæfir Tröllaklettur yfir. Straumhörð á og eru nokkrir fossar í henni. Ekki hægt að staðsetja vaðið með vissu.

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:007 Stekkjarjaðar Heimild Stekkur

"Nú skal halda fram Asparvíkurdal, norðan Fossár, er þá fyrst Ísaldarhryggur, er liggur upp frá ánni, síðan Stekkjarjaðar, upp af Stekkjarjaðri, er Stórhóll,..." Gengið er inn dalinn norðan Fossár.

Votlendi og skriður. Ekki sást til fornminja.

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:008 Orustumýri Þjóðsaga 65°49'45"N 21°20.115'V

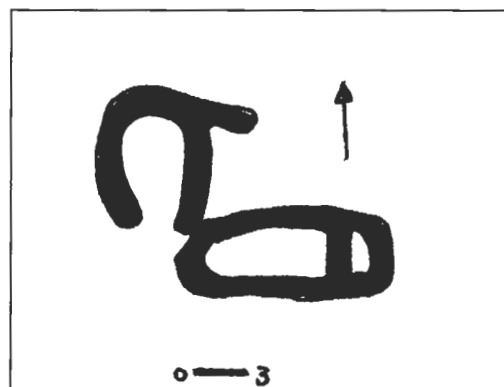
"...og heita Lækir, framan við þá, upp í hlíðinni, er Neðri-Steinapartur, niður af honum er Orustumýri.

Um það örnefni er sú sögn, að þar hafi barist og drepist hvor annar, smalarnir frá Asparvík og Eyjum." Gengið er inn dalinn norðanmegin þar til komið er inn í hann miðjan. Votlendi og skriður. Mýri.

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:009 Selbreiður Heimild Sel 65°48.441'N 21°19.699'V

"..., framan við Fremri-Steinapart og Urðarhjalla, Neðra-Selbreiðagil, lítill hjalli í hlíðinni framan við gilið, heitir Reirhjalli, en hlíðin fram Selhlíð, sléttan neðan við Selhlíð, niður að á, heitir Selbreiðar, þar eru á tveim stöðum mjög greinilegar selrústir,..." Farið er inn Asparvíkurdal norðanmegin. Gengið er alveg þar til að komið er að hæðarhrygg þar sem er foss í ánni. Í brekku norðanmegin árinna. Gróin brekka undir hæð í miðri mýri. Rústin er

tvíhólfa og vel gróin.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:010 *Laugarengisvað* Heimild Vað

"...á Laugarengi er vað í ánni Laugarengisvað,..." Gengið er upp með ánni inn Asparvíkurdal.

Nákvæm staðsetning óviss. Enginn staður á ánni virtist líklegur

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047: 011 *Skothúshóll* Heimild Skotbyrgi

"Skal þá tekið til aftur út við Litlafjall, inn og niður af Litlafjalli heita melar, á þeim er hóll er heitir Skothúshóll, neðan við hann er Skothús, Skothúsinu var haldið við fram yfir árið 1920,..."

Nákvæm staðsetning óviss.

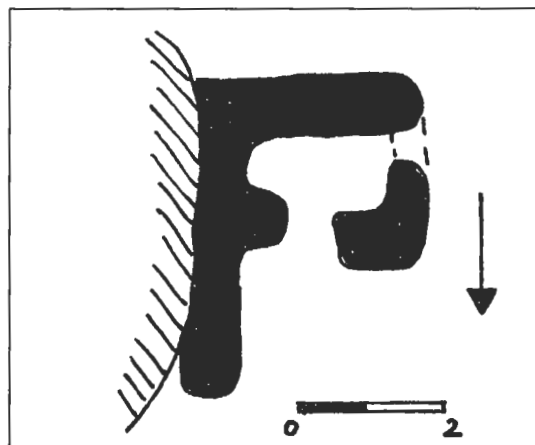
Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:012 Heimild 65°48.733N 21°19.118V

"..., vestan við landinguna er allhár klettur Miðdegisklettur, ofar og utar eru Byrgisklettur og sést þar greinilega hleðsla á gömlu innrekstrarbyrgi, þar utar frá er Náthagi, þar sést einnig greinilega fyrir vegggleðslum, sá náthagi var notaður á meðan fráfarur tíðkuðust og mun hafa verið í notkun fram undir árið 1926." Suður af bænum aðeins lengra, sunnar með ströndinni. Klettur rétt ofan fjörunnar. Byrgið er byggt utan í klettana.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:013 Heimild Náthagi

"..., vestan við landinguna er allhár klettur Miðdegisklettur, ofar og utar eru Byrgisklettur og sést þar greinilega hleðsla á gömlu innrekstrarbyrgi, þar utar frá er Náthagi, þar sést einnig greinilega fyrir vegggleðslum, sá náthagi var notaður á meðan fráfarur tíðkuðust og mun hafa verið í notkun fram undir árið 1926." Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:014 *Brunnhús* Heimild Brunnur 65°48.796N 21°19.104V

"Ofan við gamla bæjarhólinn, er Brunnhús byggt yfir uppsprettulind,..." Upp af bæjarhólinum eru 3

rústir. Þessi er sú syðsta. Brekka fyrir ofan bæjarhólinn og eru háir klettar upp af brekkunni.

Ekki sést til hleðslu og er rústin að hluta til niðurgráfin.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:015 *Reykhúsflöt* Heimild Útihús 65°48.814N 21°19.125V

“Ofan við gamla bæjarhólinn, er Brunnhús byggt yfir uppsprettulind,..., ofan við hann, upp við Klifið, var Reykhús, Í Klifinu þar upp af, er Hesthús,...” Vestan bæjarhólsins standa 3 rústir upp við kletta. Grasi gróin brekka upp við kletta. Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:016 *Hesthús* Heimild Hesthús 65°48.807N 21°19.110V

“Ofan við gamla bæjarhólinn, er Brunnhús byggt yfir uppsprettulind,..., ofan við hann, upp við Klifið, var Reykhús, Í Klifinu þar upp af, er Hesthús,...” Vestan bæjarhólsins standa 3 rústir upp við kletta. Grasi gróin brekka upp við kletta. Þrjú hólf ferhyrnd.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:017 *Litli-Stekkur* Heimild Stekkur

“Innan við Leppsmýri og upp í skriðurnar, er Litli-Stekkur, innan við Litlastekk er Stekkjarhjalli, upp af honum er skarð eða gjá í klettana og heitir Ytri-Smjörhjallagangur,...” Nákvæm staðsetning óviss.

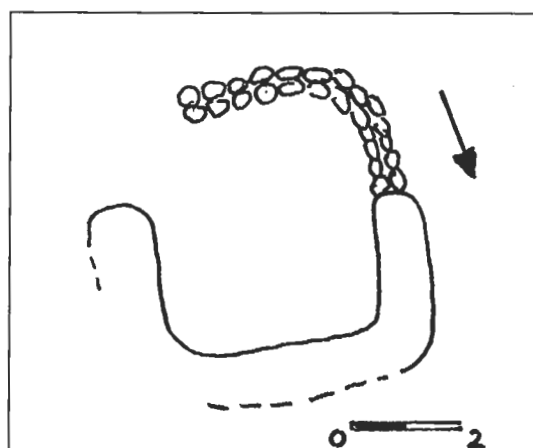
Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:018 *Stekkur* Heimild Stekkur

“Með sjónum inn frá Sandodda, er fyrst Stekkjarvík, þá er Stekkjarnes og Stekkur, fyrir landi er sker sem heitir Stekkjarflaga,...” Rétt áður en komið er að Stekkjarnesi er foss upp í hlíðinni vestan vegstæðisins. Austan vegarins niður við sjóinn. Sléttur grasbali niðri við sjóinn. Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:019

Heimild

65°48.770N 21°18.976V

Sunnan við bæjarhólinn. Norðan lendingarinnar. Sa við Hádegishól. Sléttað tún.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-047:020

Heimild

65°48.776N 21°18.978V

Á túnakorti er hús S. af bænum. Nýrra húsið stendur á hádegishól alveg við þetta hús. Grösugt svæði undir hól. Ekki sést til þessa húss.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-047:021

Heimild

Öskuhaugur

65°48.810N 21°18.958V

"Þar sem gamli bærinn stóð, ofarlega í túninu hét Bæjarhóll. Það var gamall öskuhaugur, sem nú er búið að jafna við jörðu. Áður stóð eldri bær norðvestan í hólnum, en gamli bærinn, sem var timburhús, var byggður austar og ofar í hólnum, en áfastur við eldri bæinn með gangi í gegnum gamalt búr." Sléttað tún.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-047:022

Heimild

Stekk

65°48.242N 21°19.819V

"Með sjónum inn frá Sandodda, er fyrst Stekkjarvík, þá er Stekkjarnes og Stekkur, fyrir landi er sker sem heitir Stekkjarflaga,..." Rétt áður en komið er að stekkjarnesi er foss upp í hlíðinni vestan vegarstæðisins. Vestan við 18. Rétt við sjóinn. Ferhýrnd tóft.

Hættumat:

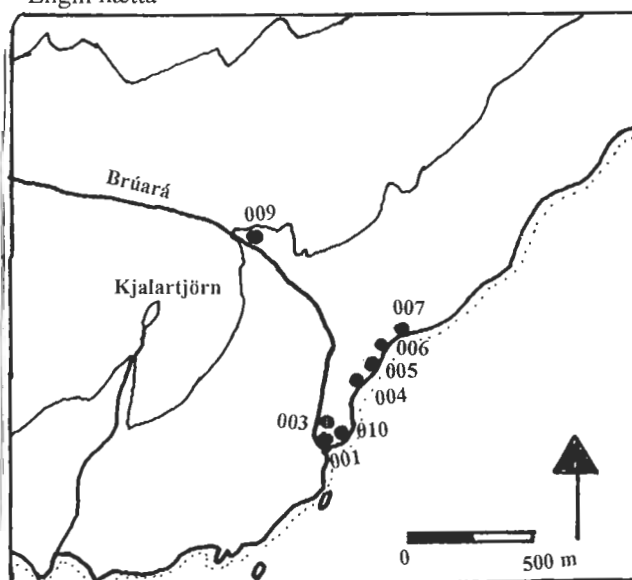
Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Asparvíkur.

Ss-048

Brúará

Dýrleiki 4 hundruð. "Heimræði hefur þar verið á sumur og haust, en vegna fiskigengdarleysis er það nú þar sjaldan." [Á.M. Jarðabók, VII 358-59] [1467] Skiptabréf eptir Björn Þorleifsson "...Þessum jordum skiptum vier fyrrnefnder menn hustru Olofu Loptsdottur j sitt hlutskipte er so heita...Hamar. Svidinsvík. Brecka.

Kort 9. Fornleifar í landi Brúarár.

Suddalur. Skard. Guddaler. Klumba. Reykiarvik. Bruara. Eyjar. Kleifar. Kallbakur..." [D.I.XII. 51] [1480]
 Skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur milli Þorleifs og Einars Björnssonar. "Hlaut Þorleifur björnsson j sinn
 hlut til motz uit einar brodr sinn þessa peninga...oc þessar iarder med. hamar oc suidinsuik. skard oc
 sunddalur. guddaler oc kluka. bruara oc eyrar. kallbakur." [D.I. VI. 256] [1509] Skrá og reikningsskapur
 Björns Guðnasonar um jarðagóss og eignir Bjarna Andréssonar, mágs hans, er þá var andaður. "Suo miked
 jaardagoz hafði biani bonde andresson.[] þa hann fiell fra sinna vegna og sinnar kvinnv gvdrvna
 björnsdottir sem hier seigir...Er þetta dyrleike a þeim jordvm biani atte norðr a stravndvm sem hier seiger.
 svndalur atta c. Reykiarvik. atta c. brvara fiorvm c. giogr..." [D.I.VIII. 267] "Áin Brúará er landamerki
 milli Brúarár og Reykjarvíkur." [Ö-Brúarár]

Ss-048:001

Bæjarhóll

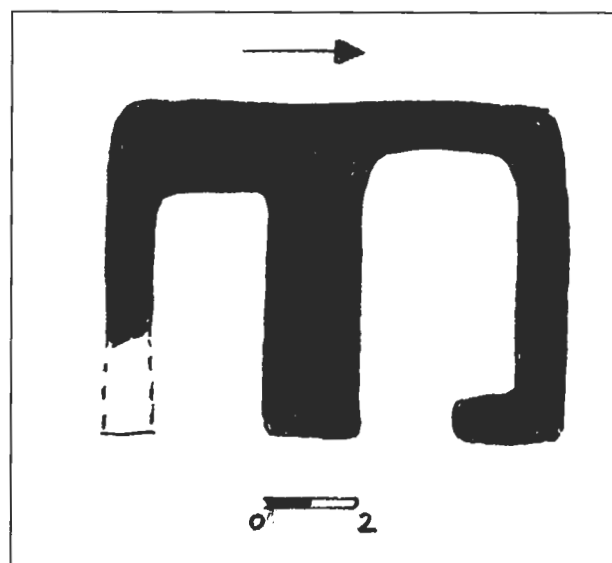
Bústaður

65°47.167N 22°22.101V

Farið er að brúnni yfir Brúará. Rétt við brúna er
 afleggjari sem liggur niður að sjónum. Best er
 að ganga meðfram ánni og rétt við sjóinn eru 3
 rústir. Grasbali norðan árinna og eru klettur allt
 í kring. Rústin stendur að stórum hluta. Hlaðnir
 veggir úr grjóti og strengjum. Rústin er tvíhólfa.

Hættumat: Hætta. Vegna rofs

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

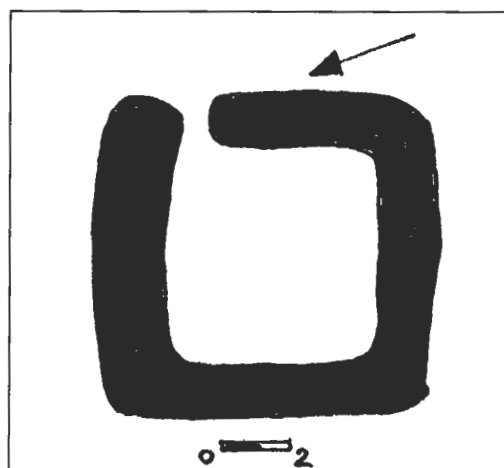
Ss-048:002 *Lending* Heimild *Lending*

65°47.782N 22°22.022V

"Lítil vík inn í Hjallakletta nefnist Lending eða Vör." Farið
 er niður að bæjarstæðinu og beint niður
 af bæjarstæðinu er lending. Grýtt fjara með klettum
 sitthvoru megin. Ekki sést til neinna mannvirkja.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

Ss-048:003 *Hjallaklettar*

Heimild

65°47.167N 22°22.101V

"Hjallaklettar eru norðan við ána. Þeir eru kenndir við fiskhjalla, sem þar voru." Gengið er niður ána

í átt að bæjarstæðinu. Efst á klett sem er fyrir ofan bæjarstæðið.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

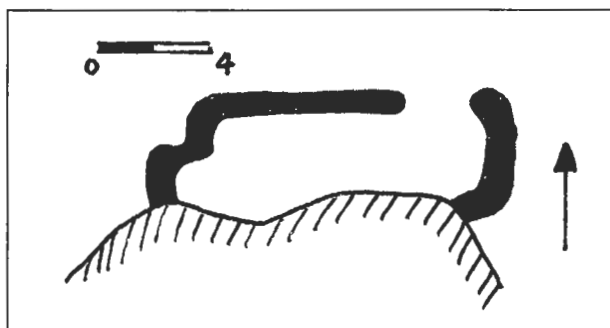
Ss-048:004 *Kvíavík* Heimild Kvíar

65°47.260N 21°21.168V

"Víkin norðan við höfðann heitir Kvíavík. Þar var nátthagi, og Kvíar voru þar enn 1923, en ekki lengi eftir það." Gengið er norður meðfram fjörunni. Klettótt strönd og grýtt fjara, lítt gróin. Rústin stendur upp við klett og er grjóthlaðin.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

Ss-048:005 Heimild Nátthagi

65°47.352N 21°21.600V

"Víkin norðan við höfðann heitir Kvíavík. Þar var nátthagi, og Kvíar voru þar enn 1923, en ekki lengi eftir það." Gengið er í norður eftir fjörunni frá bæjarstæðinu. Fyrst er komið að nr 4. Grasbali undir klettum á ströndinni. Ferhyrnd tóft hlaðin úr torfi.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

Ss-048:006 *Stekkjjarvík* Heimild Stekkur

65°47.364N 21°21.396V

"Norðan við Fúlúvík er Stekkjarvík." Farið er norður eftir ströndinni. Rústir nr 4, 5 og 6 eru í röð. Grasbali undir bratttri brekku og mýri sunnan við. Grasi gróin tóft.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

Ss-048: 007 *Stapi* Þjóðsaga Huldufólksbústaður 65°47.610N 21°21.014V

"Stapi er norðan við Djúpuvík. Hann stendur einn sér og er grasi gróinn að ofan. Í honum átti stundum að sjást ljós og bláklætt fólk." Gengið í norðurátt frá bæjarstæðinu. Minjar nr. 4, 5, 6 og 7 standa í röð. Brekkur eru fyrir ofan fjöruna og eru litlir grasbalar á milli fjörunnar og brekku. Hár stakur klettur sem stendur að hluta til út í sjó.

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

Ss-048:008 *Mósund* Heimild Mógrafir

"Innan við Þófalág er Mósunnd. Þar eru góðar mógrafir." Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

Ss-048:009 Góðeyrardalur Heimild Mógafir 65°47.535N 22°22.889V

"Góðeyrardalur er upp með ánni, upp af Litladal. Góð mótekja er í Góðeyrardal." Farið er að brúnni yfir Brúará og síðan er farið upp með ánni. Votlendi innst í dalnum. Norðan árinna í dalnum eru margar mógrafir.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Brúarár.

Ss-048:010 Heimild Fjárhús 65°47.093N 21°21.963V

Undir kletti við ósa árinna, aðeins norðar en bæjarstæðið. Fjara og gnæfa klettur yfir að vestanmegin. Rústin er allstór og vel varðveitt. Hlaðin úr torfi og grjóti. Steypt sumstaðar.

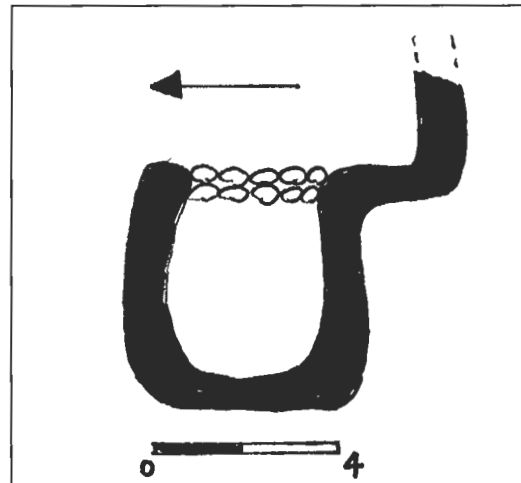
Hættumat: Hætta Vegna rofs

Ss-048:011

65°47.250N 21°21.859V

Gengið er í norður frá bæjarstæðinu. Rétt við rúst nr. 4 eru tvær tóftir. Báðar eru í brekku fyrir ofan fjöruna og er skammt á milli þeirra. Lítil brekka við fjöruna, klettur og hólur. Rústin er byggð inn í hól.

Hættumat: Hætta Vegna rofs

Ss-048:012

65°47.250N 21°21.859V

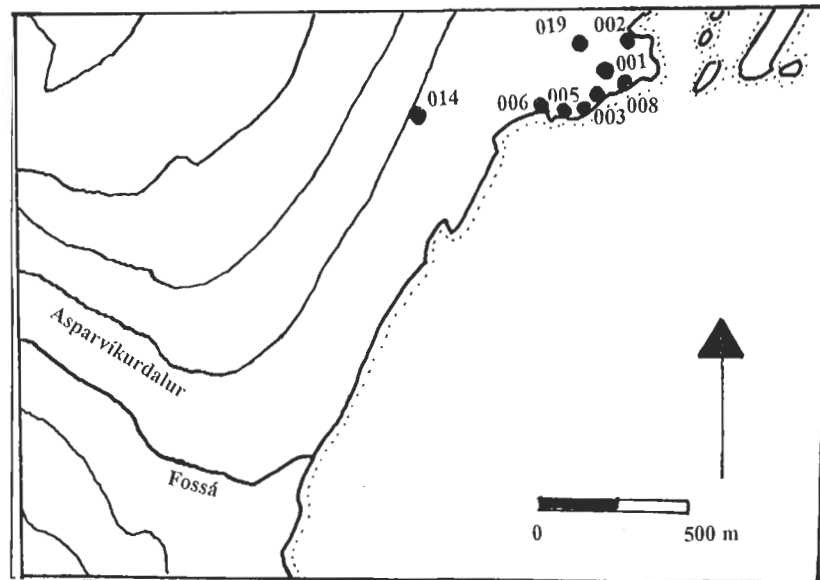
Gengið er í norður frá bæjarstæðinu. Rétt við rúst nr. 4 eru tvær tóftir. Báðar eru í brekku fyrir ofan fjöruna og er skammt á milli þeirra. Lág brekka við fjöruna, klettur og hólur. Ferhyrnd rúst.

Hættumat: Hætta Vegna rofs

Ss-049 Eyjar

Dýrleiki 8 hundruð. "Heimræði er gott þegar til vill, en nú um nokkur ár hefur það fyrir jafnaðar óáran bríðult verið." [Á.M. Jarðabók VII 356-57] [1397] "Máldagar Vilchins biskups fyrir kirkjum í Skálholtsbiskupsdæmi...Maríukirkia oc allra heilagra að Stad j Steingrijmsfirdi a heimaland allt. Kleppustade. Kirkiubol. Hola. Widewollu. Grænanes. Kolbiarnarsade. Asmundarnes. Asparvijk. eyar ij." [D.I. IV. 131] Talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] [1467] "Skiptabréf eptir Björn Þorleifsson...Þessum jordum skiptum vier fyrrnefnder menn hustru Olofu Loptsdottur j sitt

hlutskipte er so
heita...Hamar.Svidinsvik.Brec
ka.Suddalur.Skard.Guddaler.
Klumba. Reykiarvik. Bruara.
Eyjar. Kleifar. Kallbakur..."
[D.I.XII. 51] "Milli Eyja og
Kleifa úr Slitrunefti í
Kaldbakshorn, þaðan fram
brúnina eins og vötnum
hallar. Milli Eyja og

Kort 10. Fornleifar í landi Eyja.

Asparvíkur ræður Fossá frá sjó upp undir Asparvíkurdal, svo fram hjallarandir fram í dalbotn, síðan ræður Fossá merkjum." [Ö-Eyja] Tún 3,1 ha árið 1917. 5/6 sléttað. Matjurtagarðar 30m2.

Ss-049:001 Bæjarhóll Bústaður 65°49.960N 21°17.447V
"Í Eyjum var tvíbýli. Bæirnir standa á svökölluðum Rana, sem gengur upp frá Álfhelluklettum og að túngirðingu." Farið er að núverandi íbúðarhúsi sem er timburhús. Þar á hól standa rústir tveggja húsa. Annað er steinsteypt hitt úr timbri og standa þau á bæjarhólnum. Minjar nr. 1, 24, 22, 23 og 20 eru í hnapp á bæjarhólnum. Hóll rétt fyrir ofan fjöruna. Hólnum hefur verið raskað mikið og er hann allur sundurgráfinn. Kjallari var undir steypa húsinu.

Hættumat: Hætta Vegna rasks

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:002 Heimild Lending 65°50.005N 21°17.20V
"Kjalarsvogur heitir vogur sunnanvert við nesið. Þar voru sett upp hákarlaskip og vogurinn notaður sem landing." Norður af bæjarstæðinu. Lítil vík og hefur verið byggð þar skemna og bryggja. Lendingin hefur mikið verið löguð til og gamla landingin horfin.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:003 Lendingarvogur Heimild Lending 65°49.944N 21°17.553V
"Niður af Álfhelli er slétt klömp eða hella. Fram af henni er tangi, sem myndar Lendingarvog. Þar var aðallendingin." Beint niður af bænum í suðurátt. Lendingin er í lítilli fjöru á milli tveggja kletta. Ekki sést til neinna mannvirkja.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:004 Gosi Heimild Hjallur 65°49.833N 21°17.534V

"Sunnanvert við hann eru Gosaklettar. Eftir að Páll kom að Eyjum var þar hákarlahjallur, sem kallaður var Gosi." Klettarnir eru sunnan við bæinn niður af kvíaklettum. Klettur sem ganga í sjó fram.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049: 005 *Brunnhúsvík* Heimild Brunnur 65°49.920N 21°17.485V

"Innan við Gosakletta skerst aftur inn vogur, nokkuð góð vík, Brunnhúsvík. Þar var uppspretta, sem byggt var brunnhús yfir." Suður af bænum vestan við landingarvog.

Grjóthruga er í víkinni miðri þar undir var brunnur. Brunnhúsið er horfið en uppsprettan er á sínum stað.

Hættumat: Engin hætt

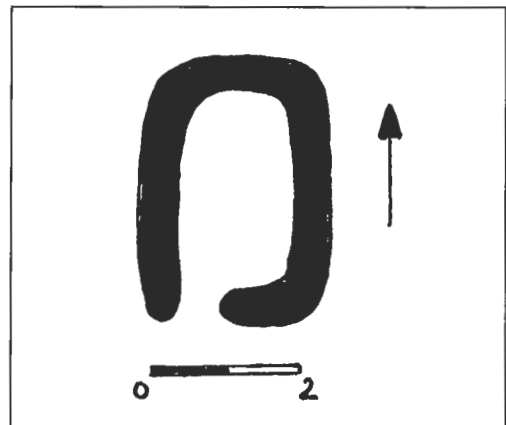
Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:006 *Kvíavík* Heimild Kvíar 65°49.856N 21°17.533V

"Innan við þessa vík eru Kvíaklettur, smáklettur, og síðan Kvíavík. Í henni voru kvíar og sjást þess menjar enn." Suður af bænum. Klettur sem ganga í sjó fram við hliðina á brunnhúsvík. Kvíarnar eru byggðar utan í klettana. Grasi gróin ferhyrnd tóft.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:007 *Öskufliót* Heimild Öskuhaugur 65°49.956N 21°17.419V

"Öskufliót er flöt upp af Mjóavogi, stutt frá bænum." Norðan við bæinn í 20 m fjarlægð út í túni.

Sléttað tún

Hættumat: Hætt Vegna rasks

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:008 *Mylluhóll* Heimild Mylla 65°49.927N 21°17.401V

"Áður fyrr var kornmylla í Eyjum. Hlaðið var undir hana, svo að smáhóll myndaðist. Hann heitir Mylluhóll og er suðaustanvert við ytra húsið." Suðaustur frá bæjarstæðinu eru klettur (Álfkonuklettur) sem standa út í sjó. Á þessum klettum stóð mylla. Klettarnir liggja meðfram sjónum frá suðri til norðurs, austan bæjarstæðisins.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:009 *Þursalækur* Heimild Brunnur 65°50.771N 21°17.566V

"Innan við hana rennur lækur, sem á að vera vígður af Guðmundi góða, uppspretta, sem kemur upp úr jörðinni. Hann heitir Þursalækur." Farið er eftir þjóðveginum og þegar komið er framhjá Blæju sem er hár foss í klettunum fyrir ofan, rennur lítill lækur undir þjóðveginn. Lækurinn er svo til í beinni línu við litla eyju sem er rétt undan landi. Brekka og eru stórir klettar allt í kring. Lækurinn liggur undir veginn og hefur vegurinn skemmt hann.

Hættumat: Hætta Vegna rasks

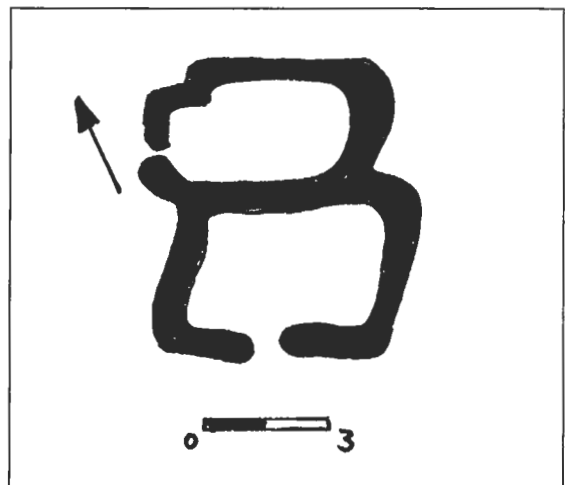
Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:010 *Norðari-Stekkur* Heimild Stekkur 65°50.519N 21°17.542V

"Rétt innan við hann (Þursalæk) er tangi, sem liggur fram í sjóinn. Hann heitir Norðari-Stekkur. Þar sést vel fyrir kró og byrgi. Hann er um 20 mín. gang frá bæ." Fossinn Blæja er í fjallinu fyrir ofan og rennur áin sem fossinn er í litla vík og stendur stekkurinn á tanga sunnan megin. Grösugur tangi. Tvíhólfa rúst að mestu leyti grjóthlaðin.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

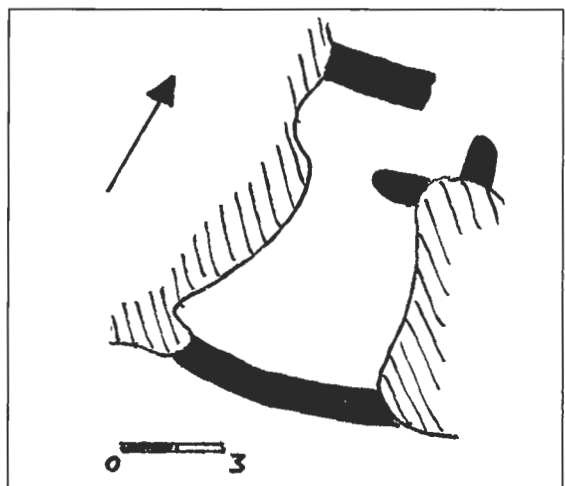
Ss-049:011 *Heimri-Stekkur* Heimild Stekkur

65°50.287N 21°17.550V

"Þá er Heimri-Stekkur, stuttur tangi. Þar eru óljósar rústir. Innan við hann er Byrgisvík. Þar er byrgi, sem rekið var inn í." Rétt áður en komið er að ánni sem fossinn Blæja er í og rétt áður en að komið er að tunganum sem rúst nr. 10 stendur við er annar tangi. Tangi og á honum eru klettar. Þegar staðið er á tunganum er Kóngsey á hægri hönd. Stekkurinn er byggður á milli kletta og mynda klettarnir austur og vestur veggina.

Hættumat: Engin hætt

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:012 *Byrgisvík* Heimild

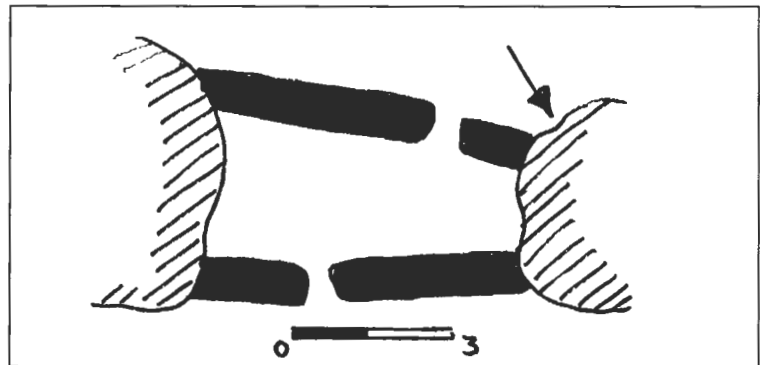
65°50.141N 21°17.450V

"Þá er Heimri-Stekkur, stuttur tangi. Þar eru óljósar rústir. Innan við hann er Byrgisvík. Þar er byrgi, sem rekið var inn í." Farið er norður eftir þjóðveginum frá afleggjaranum að Eyjum. Þá er komið að

túngarði sem afmarkar tún Eyja.
Byrgið er byggt inn í túngarðinn.
Byggt á syðri tanga lítillar víkur.
Grjóthlaðin ferhyrnd tóft og standa
allar hleðslur.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja

Ss-049:013 *Litli-Stekkur* Heimild Stekkur

"Upp af þessari vík (Norðari-Höfn) er Litli-Stekkur. Þar sést aðeins fyrir tóftarbrotum."

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja

Ss-049:014 *Skollagata* Heimild Gata 65°49.817N 21°18.131V

"Í fjallinu er nokkuð breið hilla grasi gróin, sem var nefnd Gren. Þar voru venjulega refagren. Erfitt var að komast þangað. Leiðin upp nendist Skollagata." Þjóðvegurinn liggur í gegnum klettaborgir rétt áður en að komið er að afleggjaranum að Eyjum. Í fjallinu fyrir ofan klettaborgirnar er hryggur og liggur gatan eftir þessum hrygg. Snarbrattir klettir í fjalli og fylgir gatan hrygg upp á klettana.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Eyja.

Ss-049:015 Heimild 65°49.950N 21°17.410V

Hús nr 16 og 17 á túnakorti sunnan við bæjarhúsin við Álfkonukletta. Nákvæm staðsetning óviss.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-049:015 *Kóngsey* Heimild Verbúð

"Eyjar. Þar eru tvær merkar eyjar. Kóngey- nú kölluð Kongsey og Strákaey. Hún dregur nafn af frönsku hvalfangaraskipi sem lá þar vetrartíma. Sjást í Strákaey stórar tóftir tvær sem skipsfólkið byggði. Líka er þar tóft og mikið af múr rauðum sem lítur svo út að þeir afi þar brætt hval sinn.[Strandapósturinn 71]" Ath. að ekki var hægt að komast út í eyna sumarið 1999.

Heimildir: Jóhannes Jónsson: Spænskir hvalveiðimenn og dysjarnar í Spönskuvík, Strandapósturinn 23, 1989.

Ss-049:016 Heimild 65°49.950N 21°17.410V

Hús nr 16 og 17 á túnakorti sunnan við bæjarhúsin við Álfkonukletta.

Nákvæm staðsetning óviss.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-049:018

Heimild

65°50.010N 21°17.385V

Norðan við bæjarhólinn. Í lítilli brekku eru tvær tóftir. Önnur er vel greinileg en hin því miður ekki. Grösug brekka upp af túninu og hefur sumarhús verið byggt við hólinn.

Hættumat: Hætta vegna rasks

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-049:019

Heimild

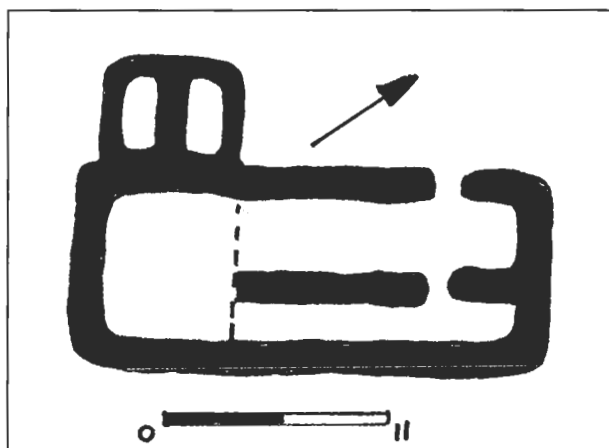
Fjárhús

65°50.010N 21°17.385V

Norðan við bæjarhólinn. Í lítilli brekku eru tvær tóftir. Önnur er vel greinileg en hin ekki. Grösug brekka upp af túninu. Nokkuð stór tóft og með einu stóru hólfi og tveimur minni og hlöðu.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-049:020

Heimild

65°49.941N 21°17.432V

Minjar nr. 1, 24, 22, 23 og 20 stóðu í hnapp á bæjarhólnum. Hóll rétt fyrir ofan fjöruna. Hólnum hefur verið raskað mikið og er allur sundurgrafinn.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

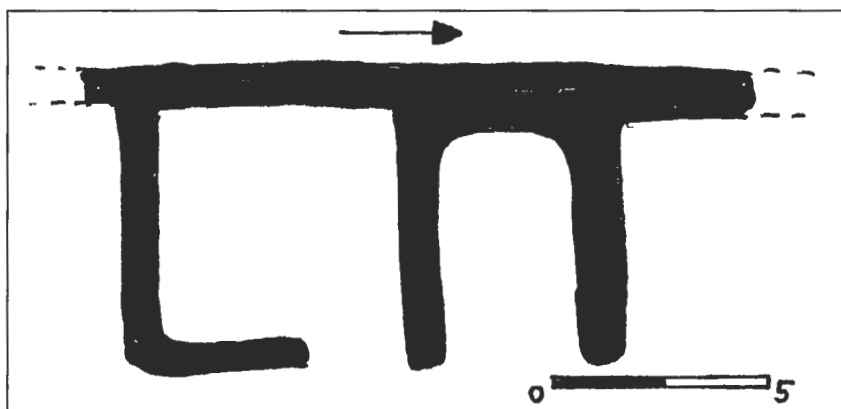
Ss-049:021 Hesthús

65°49.951N 21°17.623V

Beint í vestur frá bænum við túngarðinn. Í túnjaðrinum undir klettum. Ferhyrnd rúst byggð utan í túngarð.

Hættumat:

Engin hætta

Ss-049:022

Heimild

65°49.941N 21°17.432V

Minjar nr. 1, 24, 22, 23 og 20 stóðu í hnapp á bæjarhólnum. Hóll rétt fyrir ofan fjöruna.

Hólnum hefur verið raskað mikið og er allur sundurgrafinn.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-049:023

Heimild

65°49.920N 21°17.440V

Minjar nr. 1, 24, 22, 23 og 20 stóðu í hnapp á bæjarhólnum. Hóll rétt fyrir ofan fjöruna.

Hólnum hefur verið raskað mikið og er allur sundurgrafinn.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-049: 024

Heimild

65°49.926N 21°17.448V

Minjar nr. 1, 24, 22, 23 og 20 stóðu í hnapp á bæjarhólnum. Hóll rétt fyrir ofan fjöruna.

Hólnum hefur verið raskað mikið og er allur sundurgrafinn.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-049:025

Hesthús

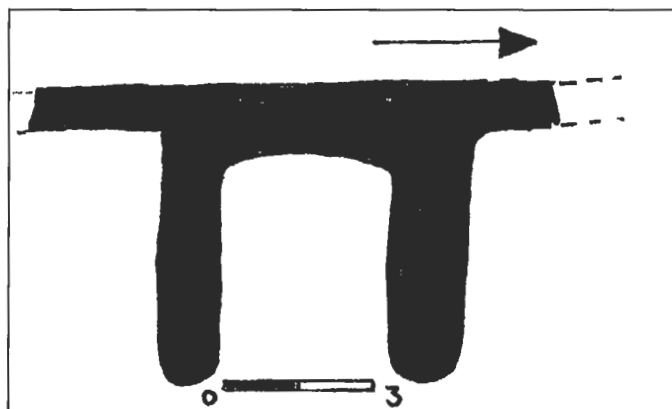
65°49.955N

21°17.666V

Í vesturátt frá bænum við túngarð. Tvö hesthús standa í túnjaðrinum með stuttu millibili. Í túnjaðrinum undir klettum.

Ferhyrnd rúst byggð utan í túngarð.

Hættumat: Engin hætta

Ss-049:026

Garðlag

Túngarður

65°49.899N

21°17.718V

Túngarðurinn liggur fyrir vestan bæinn. Garðurinn liggur frá vík sunnanmegin í vík norðanmegin og afmarkar nesið sem Eyjar standa á. Grjóthlaðinn garður með girðingu ofaná.

Hættumat:

Engin hætta

Ss-049: 027

Hákarlanaust

Naust

65°49.968N

21°17.348V

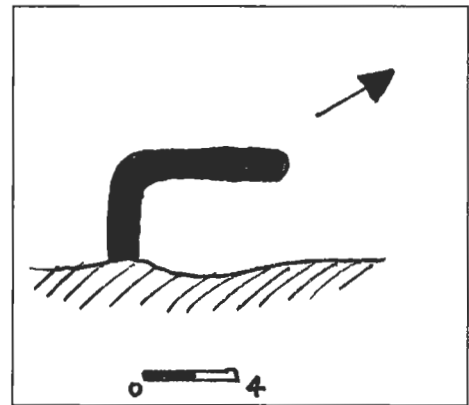
Naustið er beint upp af Hákarlavör sem er í Kjalarsvogi, norður af bæjarstæðinu. Brekka upp af fjörunni.

Ferhyrnd rúst sem er byggð utan í brekku. Sást aðeins móta fyrir tveim hliðum hennar vegna þess

að rekaviðadrumbar huldu þá hlið er snéri að brekkunni.

Hættumat:

Engin hætta

65°51.800N 21°17.358V

Ss-049: 028

Sv frá bænum, beint niður af Kvíaklettum. Lítil tóft undir klettum. Sporöskjulaga.

Hættumat:

Engin hætta

Ss-049: 029 Íshús Heimild

65°49.870N 21°17.722V

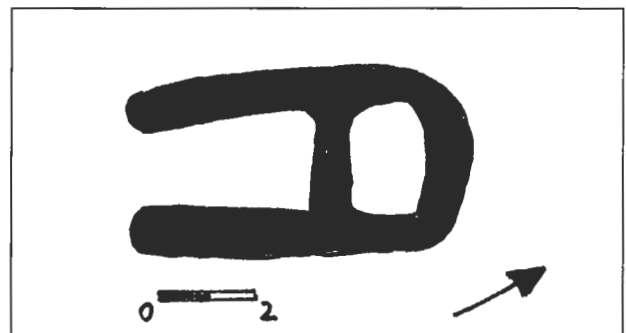
Lítil vík Sv af bænum og er gömul skemma í víkinni.

Þessi tóft sést vil frá bænum. Ferhyrnd rúst.

Hættumat:

Engin

hætta

Ss-050 Kleifar

Dýrleiki 8 hundruð. Minnst er á jörðina í rekaskrá Helgafellsklausturs frá 1355 og 1398. [D.I. III 106] í

máldaga Helgafellsklaustur

frá 1378 stendur: "fiordvng j

ollvm hvalreka gaf

Romvndur jingimundarson

stadnvm at helgafelli

agodalausn med kleifalandi

j kallbaksvijk." [D.I. III

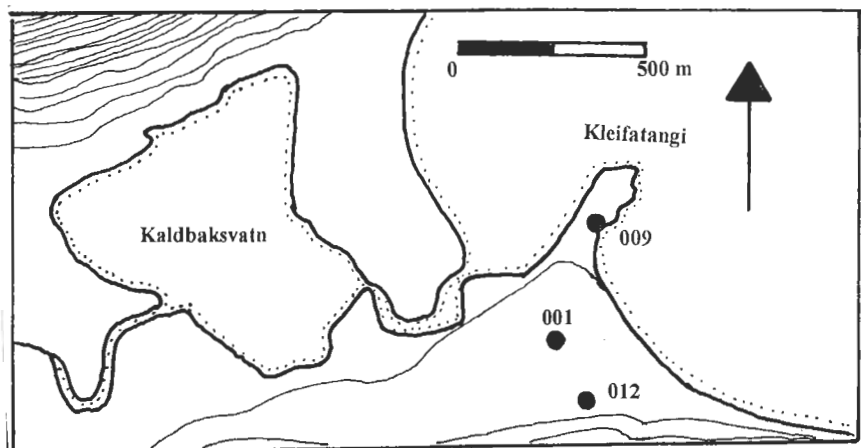
327] Talin til eigna

Guðmundar Arasonar árið

1446. [D.I. IV. 686]"

Önundr, tréfötr, sonur

Ófeigs burlufótar,

Kort 11. Fornleifar í landi Kleifa.

Ívarssonar beytils, Öundur var á móti Haraldi konungi í Hafursfirði ok lét þar fótinn. Eftir þat fór hann til Íslands ok nam land frá Kleifum til Ófæru..." [Ísl.Sögur. I 118] [1467] "Skiptabréf eptir Björn Þorleifsson...Þessum jordum skiptum vier fyrrnefnder menn hustru Olofu Loptsdottur j sitt hlutskipte er so heita... Hamar. Svidinsvik. Brecka. Suddalur.Skard.Guddaler. Klumba. Reykiarvik. Bruara. Eyiar. Kleifar. Kallbakur..."[D.I.XII. 51] Landamerki kleifa eru..."Milli Kaldbaks: frá Kaldbaksárósi, eins og áin ræður til fjalls nema einn hólmi, sem er Kleifa megin við ána, og svo ofan fjalls eins og vötn ráða í Kaldbakshorn og þaðan í Kaldbaksófæru, öðru nafni Slitraneft."[Ö-Kleifa]

Ss-050:001 Bæjarhóll Bústaður 65°52.116N 21°18.778V

"Hóllinn, sem bærinn stóð á, heitir Bæjarhóll. Bæjarlækur rennur innanvert við hann." Sumarhús hefur verið reist vestan við gamla bæjarhólinn. Gengið er beint austur af sumarhúsinu. Grösugur hóll. Síðasta íbúðarhúsið stóð ofar í túninu og var það rífið og ýtt út.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

Ss-050:002 Öundurhaugar Heimild Legstaður 65°52.123N 21°23.317V

"Fremst í dalnum við ána eru Öundurhaugar eða Haugar, tveir. Páll kannast ekki við nafnið Tréfótshaugar, sem Símon Jóh. Ágústsson skráði eftir Guðjóni, bróður Páls. Sagt er, að Öundur tréfótur landnámsmaður, sé grafinn í fremri haugnum, en skip hans í hinum...Sú sögn var, að ekki mætti grafa í haugana, en Gísli ríki á Bæ á Selströnd (F. 1783, d. 1862, Strandamenn, bls. 386), sem átti Kleifar, hefði átt að láta gera það. Þá átti þeim, sem grófu, að sýnast Kleifabær loga, svo að þeir hættu. Á neðri haugnum sést rask." Gengið er inn Kaldbaksdal og alveg innst inn í dalnum eru tveir haugar. Dalbotn og fyrir ofan haugana sunnanmegin renna lækir sem kallaðir eru Þrílækir. Tveir haugar og er sá fremri stærri. Báðir virðast vera malarhaugar og náttúrusmíð.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

Ss-050:003 Öundurhaugar Heimild Legstaður 65°52.123N 21°23.317V

"Fremst í dalnum við ána eru Öundurhaugar eða Haugar, tveir. Páll kannast ekki við nafnið Tréfótshaugar, sem Símon Jóh. Ágústsson skráði eftir Guðjóni, bróður Páls. Sagt er, að Öundur tréfótur landnámsmaður, sé grafinn í fremri haugnum, en skip hans í hinum...Sú sögn var, að ekki mætti grafa í haugana, en Gísli ríki á Bæ á Selströnd (F. 1783, d. 1862, Strandamenn, bls. 386), sem átti Kleifar, hefði átt að láta gera það. Þá átti þeim, sem grófu, að sýnast Kleifabær loga, svo að þeir hættu. Á neðri haugnum sést rask." Gengið er inn Kaldbaksdal og alveg innst inn í dalnum eru tveir haugar. Dalbotn og fyrir ofan haugana sunnanmegin renna lækir sem kallaðir eru Þrílækir. Tveir haugar og er sá fremri stærri. Báðir virðast vera malarhaugar og náttúrusmíð.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

Ss-050:004 *Fremra-Sel* Heimild Sel 65°52.033N 22°22.503V

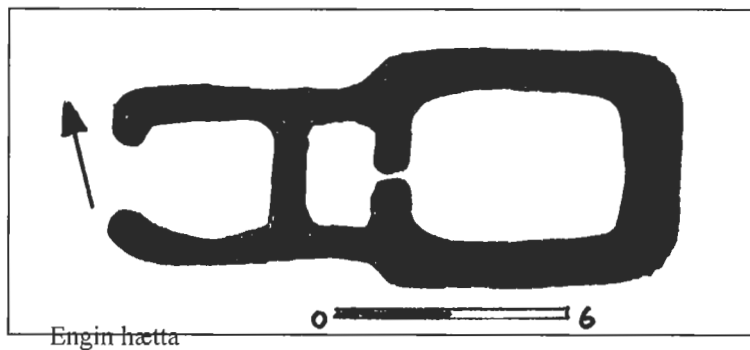
"Talsvert neðar er Klumbuhjalli upp af Fremra-Seli. Á fremra-Seli eru rústir, sem munu vera eftir sel." Farið er inn dalinn Kleifarmegin. Innarlega í dalnum rétt áður en komið er að Þrílækjum sem renna í fjallinu sunnanmegin. Votlendi.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

Ss-050:005 *Heimra-Sel* Heimild Sel 65°52.092N 21°21.070V

"Heimra-Sel heita selrústir neðan við Hvíteyrarblett." Gengið er frá Kleifum inn dalinn. Þegar komið er að Grafarparti er farið í nnn niður að ánni. Þar er hár við ána. Grösugur og votlendi allt í kring. Nokkuð stór rúst. Þrjú hólfi.

Hættumat:

Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

Ss-050:006 *Grafarengi* Heimild Mógröf 65°51.983N 21°20.380V

"Fjallshlíðin neðan við Sellæk nefnist Grafarhlíð og niður af henni Grafarengi. Þar var mikið af mógröfum." Gengið er inn dalinn í vestur. Við vesturenda vatnsins upp í fjallshlíð. Mýri og mill 6 - 8 grafir.

Hættumat: Engin hætta

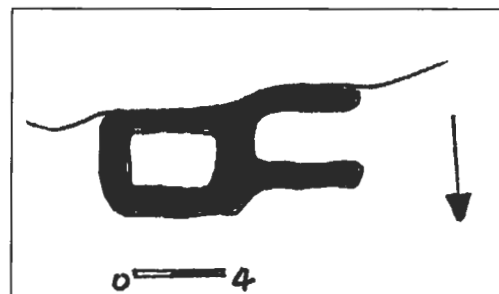
Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

Ss-050:007 *Stekkur* Heimild Stekkur 65°52.089N 21°19.563V

"Stekkjarklettur eru upp af Stekknum, sem er heimanvert við vatnið." Gengið er frá Kleifum inn dalinn. Þá er komið að öðru sumarhúsi. Nnn af því alveg upp við klettana. Fyrir neðan klettabelti. Greinileg rúst og mynda klettarnir syðri enda hennar.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

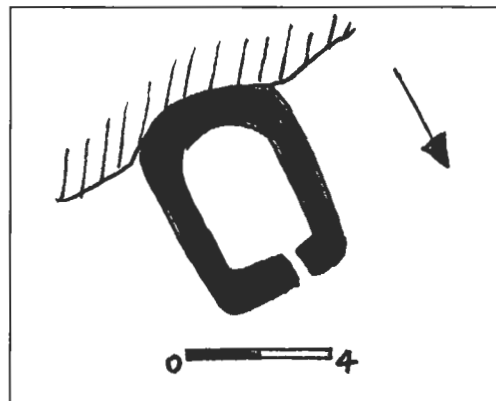
Ss-050:008 Kvíar Heimild Kvíar

65°52.165°N 21°18.998V

"Kvíaklettur eru klettur, sem voru áður við túnið, en nú mun það ná frammar. Niður af klettunum voru Kvíar." Beint undir klettunum í nnv frá bænum. Klettarnir fyrir ofan heita Kvíaklettur eða ból. Kvíarnar eru byggðar inn í skriðu inn. Ferhyrnd rúst og snýr í norður/suður

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

Ss-050:009 lending Heimild Lending

65°52.263N 21°18.686V

"Lending liggur móti norðvestri inn í víkina, að Eyjarhausnum." Beint á móti sumarhúsinu á Kleifum úti á tunganum við sjóinn. Grýtt fjara. Lendingin hefur verið rudd.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Örnefnaskrá Kleifa í Kaldbaksvík.

Ss-050:010 Heimild Útihús

65°52.128N 21°18.710V

Austan við bæjarstæðið. Austan við læk sem liggur á milli gamla bæjarstæðisins og þessa.

Grösugt og þýft tún.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-050:011 Heimild Útihús

65°52.070N 21°18.734V

Beint fyrir aftan bæjarstæðið. Í brekkunni fyrir ofan bæjarhólinn. Grösug, vot og þýft brekka.

Hættumat: Engin hættu

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-050:012 Mógrafir

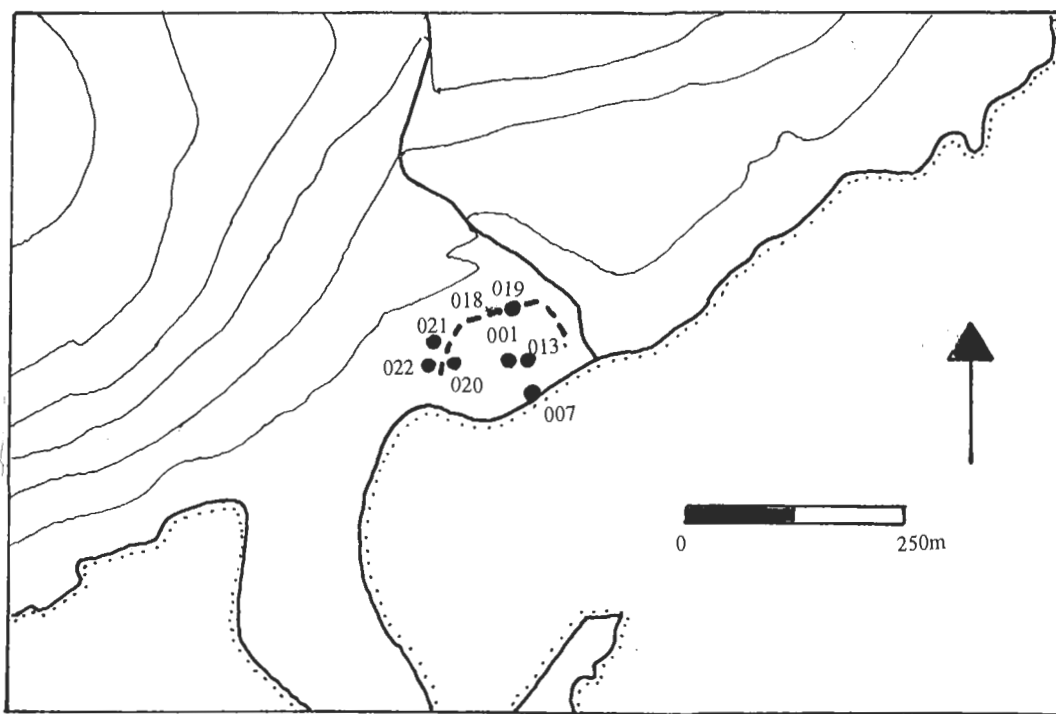
65°51.983N 21°20.380V

Farið er beint upp af bæjarstæðinu upp brekkuna og alveg upp í fjallshlíðina. Þrjár eða fleiri.

Hættumat: Engin hættu

Ss-051 Kaldbakur

Dýrleiki 12 hundruð. "Verstaða hefur verið í heimalandi, kölluð Skreflur. Þar hefur til forna verið verstaða..., nú um nokkur ár hefur þar ekki verið verstaða, en nú er hún aftur upptekin, en óvíst um hvert tollur er þar eins tekinn og fyrri." [Á.M. Jarðabók, VII 354-355] Þrjár verbúðir taldar upp 1710 Björnsbúð, Oddsúð og Jónsbúð. Bænhús mun hafa verið á Kaldbak árið 1397. "A Kalldadarnesi

Kort 12. Fornleifar í landi Kaldbaks.

skal vera heimilisprestur sa sem þar syngi tijder oc til þriggia Bænhvsa. ad Hamri, J Bæ oc Kalldbak. taki vj aura af hveriu. enn iij merkur af heimakirkriu." [D.I. III 131] Talin til eigna Guðmundar Arasonar árið 1446. [D.I. IV. 686] "Önundur tréfótr, sonr Ófeigs burlufótar, Ívarssonar beytils, Önundur var á móti Haraldi konungi í Hafrsfirði ok lét þar fót sinn. Eftir þat fór hann til Íslands ok nam land frá Kleifum til Ófæru, Kaldbaksvík, Kolbeinsvík, Byrgisvík, ok bjó í Kaldbak til eilli." [Ísl. I. 118] [1575] "Kirkian i Arnese a heimaland halfft. Jtem thridiung vættar skreidar aff huerium buande (!) og fiskemanne theim sem hann er til vers. fra Geirholme og i Sauratun halfann manud edur leingur." [DI XV 562] [1467] "Skiptabréf eptir Björn Þorleifsson...Þessum jordum skiptum vier fyrrnefnder menn hustru Olofu Loptsdottur j sitt hlutskipte er so heita... Hamar. Svidinsvik. Brecka. Suddalur. Skard. Guddaler. Klumba. Reykiarvik. Bruara. Eyiar. Kleifar. Kallbakur..." [D.I.XII. 51] [1480] Skiptabréf eftir Ólöfu Loftsdóttur milli Þorleifs og Einars Björnssonar. "Hlaut Þorleifur bjornsson j sinn hlut til motz uit einar brodr sinn þessa peninga...oc þessar iarder med. hamar oc suidinsuik. skard oc sunddalur. guddaler oc kluka. bruara oc eyrar. kallbakur." [D.I. VI. 256] Landamerki Kaldbaks eru... "Milli Kolbeinsvíkur: norðan í Spenaþúfu og úr henni beint til sjóar og eins beint á fjall upp. Milli Kleifa: að Kaldbadsárósi og úr honum beint í Kaldbaksá og með henni eins og hún ræður nema hólmi, sem er Kleifamegin við ána, en liggur undir Kaldbak." [Ö-Kaldbaks]

Ss-051:001

Bæjarhóll

Bústaður

665°26.64N 21°18.900V

"Á Bæjarhól stóðu öll bæjarhúsin. Stykki, sem hét Svunta, var ofan við hann. Smiðjuhóll var hóll neðan við Bæjarhól. Þar var smiðja." Stórt bárujárnsklætt hús stendur við veginn. Beint fyrir aftan það er stór grösugur hóll í túni. Sléttað hefur verið yfir bæjarhólinn. Húsið sem stendur á bæjarstæðinu er

síðasta húsið sem áður stóð í Kúvíkum.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:002 *Smiðjuhóll* Heimild Smiðja

"Á Bæjarhól stóðu öll bæjarhúsin. Stykki, sem hét Svunta, var ofan við hann. Smiðjuhóll var hóll neðan við Bæjarhól. Þar var smiðja." Bárújárnsklætt hús stendur nú þar sem smiðjan var áður.

Grösugur hóll í túni.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

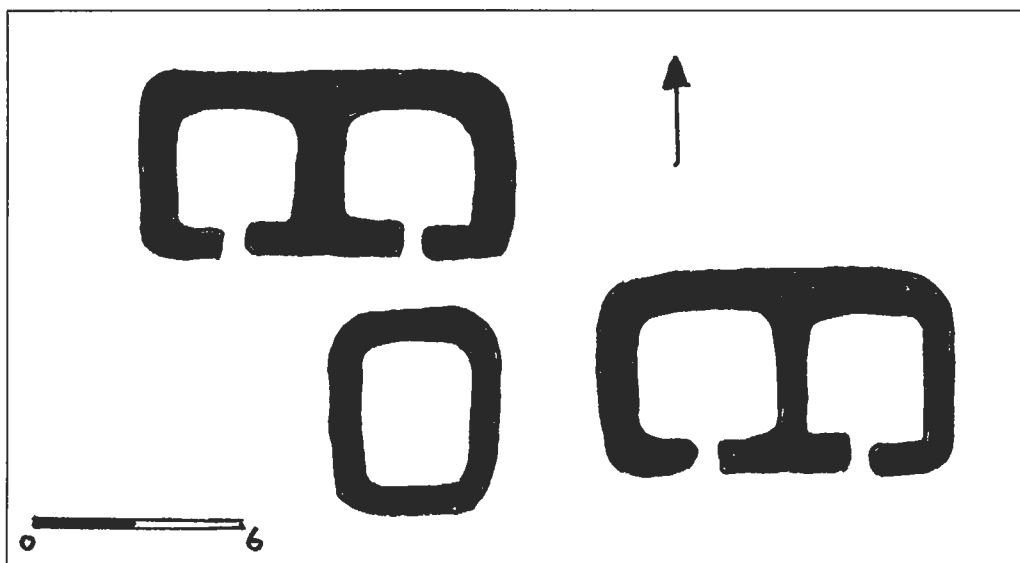
Ss-051:003 *Skreflur* Heimild Lending 65°53.805N 21°16.700V

"Talsvert innar er stór klettur, sem stendur fram í sjó, Skrefluklettur. Hann hlífir vel fyrir norðanátt og innan við hann er góð lending. Hún nefnist Skreflur. Þar var forn útræðisstaður. Skreflur eru um þriggja stundarfjórðunga gang frá bæ í Kaldbak. [Ö-Kaldbaks]" "Verstaða hefur verið í heimalandi, kölluð Skreflur. Þar hefur til forna verið verstaða. Vertollur goldinn eftir hvert skip ein hálfvætt og átti að reiknast eftir proportion á millum skipverjanna, nú um nokkur ár hefur þar ekki verið verstaða, en nú er hún aftur upptekin, en óvíst um hvert tollur er þar eins tekinn og fyrri." [Á.M. VII 354]" Beint fyrir neðan verbúðirnar á milli tveggja kletta.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks. Árni Magnússon: Jarðabók, VII bindi.

Ss-051:004 *Skreflur* Heimild Verbúð 65°53.816N 21°16.767V

"Búðir eru þar [Skreflur]. Björnsbúð. Við hana hefur Björn Jónsson á Bjarnanesi verið á vorin til hákalls afla, hvert hann hefur nokkurn toll goldið eður ei, vita nærverandi ekki...Önnur búð er þar,

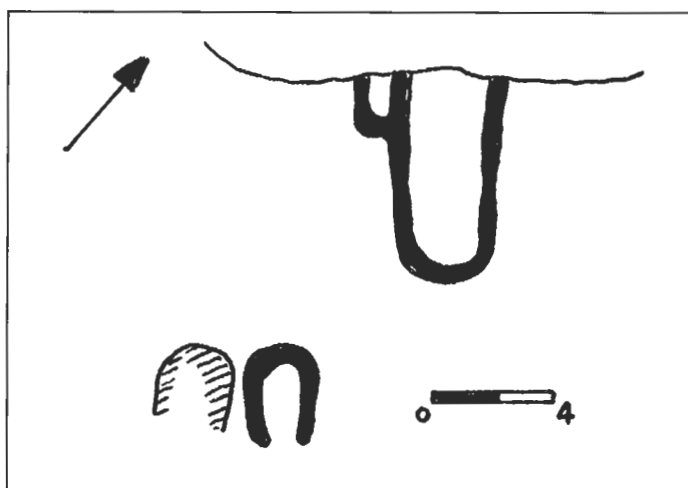
Jónsbúð. Í henni hefur stundum á vorin verið Oddur Thómasson að Eyjum, en í vor hefur hún í eyði legið, um toll eftir hana er óvíst ut supra." Farið er í norður frá Kaldbak. Rétt áður en komið er að Spena sem er ófæra áður en að komið er að Kolbeinsvík. Undir Skreflufjalli niðri í fjöru. Á fjörukambi. Niðri við búðirnar er stór klettur er skagar í sjó fram. Fimm búðartóftir. Tvær þeirra eru tvöfaldar. Allar ferhyrndar. Ekki er hægt að greina í sundur Odds-búð eða Björnsbúð.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Árni Magnússon: Jarðabók, VII bindi.

Ss-051:005 *Sauratún* Heimild Verbúð 65°53.183N 21°17.142V

"Skammt innan við hana er vík, sem nefnist Sauratúnsvík. Á bökkunum upp af henni er Sauratún. Þar er grænna gras en í kring. Óljóst sást, að þar hafa einhver mannvirki verið." [ö-Kaldbaks] [1575]
 "Kirkian í Arnese a heimaland halfft. Jtem thríðjung vættar skreidar aff huerium buande (!) og fiskemanne theim sem hann er til vers. fra Geirholme og i Sauratun halfann manud edur leingur." [DI XV 562]
 "Önnur verstaða hefur þar í landinu verið,

kölluð Sauratún. Hún er nú í eyði og hefur lángrandi ekki brúkuð verið, og allar búðir af fallnar. Hvað tollar hafa þar áður verið vita menn ekki". [Á.M. VII 354] Rétt eftir að beygt er í norður eftir þjóðveginum frá Kaldbak er stór steinn austan vegarins. Beint niður af honum við sjóinn. Fjörukambur beint upp af stórum kletti í fjörunni. Allar tóftirnar eru vel grónar. Mótar fyrir 3 - 4 mishæðum og er ein greinileg tóft. Heimildarmaður og aðrir í sveitinni minntust á að fyrir ofan í fjallshlíðinni hafi staðið bær sem bar nafnið Sauratún og hafi sá bær orðið fyrir skriðu.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks. Árni Magnússon: Jarðabók, VII bindi. D.I. XV.562

Ss-051:006 *Byrgi* Heimild Rétt 65°53.715N 21°16.916V

"Innan við Stofu var gamalt Byrgi. Það mun áður hafa verið notað til innrekstrar." Stór stakur steinn stendur stakur rétt áður en að komið er að Skreflum. Fyrir vestan þjóðveginn. Nákvæm staðsetning óviss.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:007 *Lending* Heimild Lending 65°52.655N 21°18.817V

"Lending eða Vör var á mörkum Búðarflatar og Sjávarflatar. Þar var léleg lending." Beint niður af

íbúðarhúsinu er gangspil í fjörunni og þar fyrir neðan er lending. Grýtt fjara. Lendingin hefur verið rudd og sést greinilega.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:008 *Kvíaból* Heimild Kvíar

"Niður af Vallarbrekkum er Kvíaból." Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:009 *Brunnhúslækur* Heimild Brunnur

"Niður í Krók rennur Brunnhúslækur. Þangað var sótt vatn, þegar vatn þraut í Bæjarlæk." Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:010 *Stekkur* Heimild Stekkur

"Túnmegin við síðarnefndan Krók var Stekkur." Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:011 *Laug* Heimild Bað 65°52.105N 21°21.668V

"Framan við Fífumýri er Laugarengi. Í því eru volgar sytrur. Úr þeim var útbúin Laug, grafin niður." Gengið er inn dalinn Kaldbaksmegin. Þegar komið er að mógröfunum í hlífðinni norðanmeginn er farið örlítið lengra. Þar niður í dalnum er stór stöng og við hana grafin laug. Mýrlendi og renna ár úr hliðunum umhverfis. Svo virðist sem að laugarnar gætu verið tvær. En sú sem hér er átt við er ferköntuð og í hana hefur verið sett járnker.

Hættumat: Engin hætta

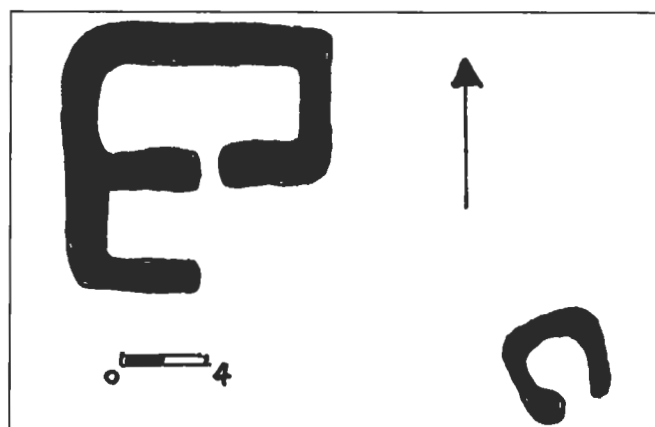
Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:012 *Fremri-Selbreiður*

Heimild Sel 65°52.032N 22°22.504V

"Síðar taka við Heimri- og Fremri-Selbreiðar, nokkuð mikið land, slétt og þurrt. Á Fremri-Selbreiðum eru gamlar tóftir, sem talið er, að séu eftir sel." Niðri við ána innst í dalnum. Kaldbaksmegin. Grösugur reitur í miðju votlendi. Tvær grasi grónar tóftir, misstórar.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:013 Heimild 65°52.737N 21°18.867V

Austanmegin við bæjarhólinn er grasi gróinn hóll.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917.

Ss-051:014 Heimild 65°52.700N 21°18.721°V

Utarlega í túninu austanmegin við bæjarhólinn. Þýft tún, nr 14 á túnakorti.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917.

Ss-051:015 Heimild Óþekkt

Stóð sennilega á vegarsæðinu austan við bæjarhólinn. Þjóðvegur.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917.

Ss-051:016 *Heilsubót* Heimild Brunnur 65°53.841N 21°16.882V

"Í bökkunum niður af mýrinni, skammt innan við Spena er lind, sem Guðmundur góði á að hafa vígt.

Hún nefnist Heilsubót." Farið er eftir þjóðveginum í norður frá Skreflum. Þá er komið að læk sem vegurinn liggur yfir. Stórir klettur eru við brunninn, sem er undir þjóðveginum sjálfum. Uppsprettan er undir veginum og spýtt vatnið úr röri undan veginum austanmegin.

Hættumat: Mikil hætta Vegna rasks

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Ss-051:017 Heimild Kirkja

Bænhús mun hafa verið á Kaldbak árið 1397. "A Kalldadarnesi skal vera heimilisprestur sa sem þar syngi tíjder oc til þriggia Bænhvsa. ad Hamri, J Bæ oc Kalldbak. taki vj aura af hveriu. enn iij merkur af heimakirkju." Nákvæm staðsetning óviss.

Heimildir: D.I. III 131

Ss-051:018 Garðlag Túngarður 65°52.757N 21°18.844V

Nr 18 á túnakorti. Norðanmegin við bæinn sést enn móta fyrir túngarðinum. Túngarðurinn er tiltölulega heillegur austan, norðan og vestan við bæjarhólinn. Hlaðinn úr torfi og grjóti.

Hættumat: Engin hætta

Heimildir: Túnakort frá 1917.

Ss-051:019

Heimild

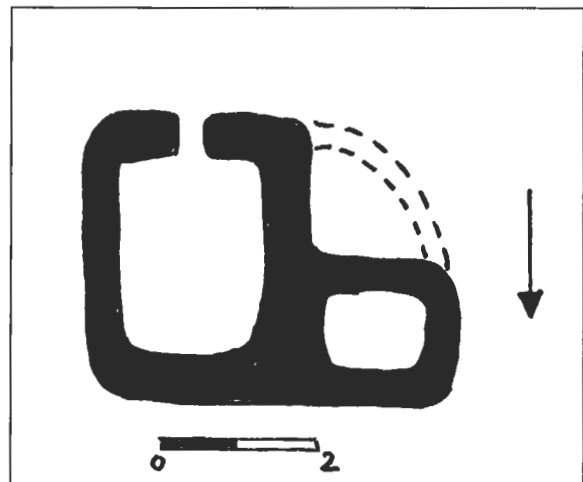
Útihús

65°52.747N

21°18.830V

Beint upp af bænum, stendur við túngarðinn norðanmegin. Við túnjaðarinn. Þar sem fjallshlíðin og túnið mætast. Tveggja hólfa rúst.

Hættumat: Engin hætta

Ss-051:020

Óþekkt

65°52.620N

21°18.963V

Vestur af bænum er lítil hæð og á henni rústir. Innan túns við lítinn læk sem rennur í gegnum túnið. Óregluleg rúst.

Hættumat:

Engin hætta

Ss-051:021

Óþekkt

65°52.650N

21°19.056V

Rétt utan túnstæðisins vestanmegin eru tvær greinilegar rústir. Sú nyrðri er töluvert stærri. Votlendi utan túns. Stór ferhyrnd tóft og stendur steipt skemma í henni miðri.

Hættumat:

Engin hætta

Ss-051:022

Óþekkt

65°52.700N

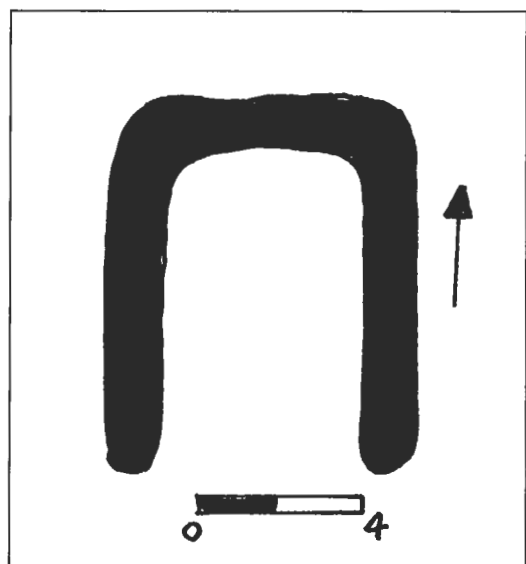
21°19.013V

Rétt utan túnstæðisins vestanmegin eru tvær greinilegar rústir. Sú syðri er töluvert minni.

Votlendi utan túns. Ferhyrnd rúst opin í syðri endann.

Hættumat:

Engin hætta

Ss-051: 023

Náma

Mógröf

65°52'138N

21°21.149V

Gengið er inn dalinn Kaldbaksmegin. Nokkru eftir að komið er framhjá Kaldbaksvíkurvatnini er komið að mógröfum. Upp í hlíðinni norðanmegin dalsins. Mýri og rennur mikið vatn úr hlíðinni.

Hættumat: Engin hætta

Ss-051:024

Óþekkt

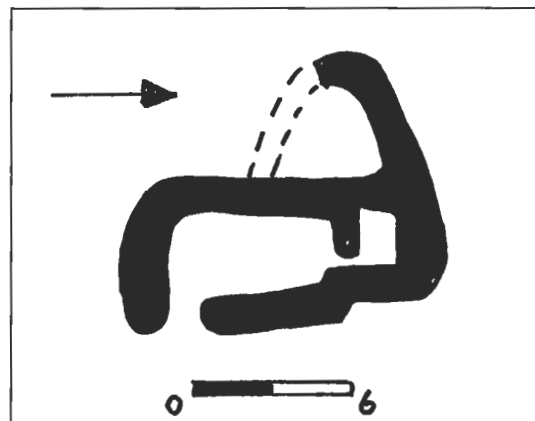
65°52.491N

21°19.561V

Farið er frá Kaldbak að mynni Kaldbakdals. Áður en að komið er að Kaldbaksvíkurvatnini norðanmegin er tóft. Votlendi undir fjallshlíð. Rústin er með tvö greinileg hólfi og mótar fyrir hinu þriðja. Inn í tóftinni voru hvalbein sem gætu hafa verið þaksperrur. Á kortum er nafnið Vatnshorn á svipuðum slóðum.

Hættumat:

Engin hætta

Ss-051:025

Brunnhúslækur Heimild Brunnur

65°52.624N 21°19.123V

"Niður í Krók rennur Brunnhúslækur. Þangað var sótt vatn, þegar vatn þraut í bæjarlæk." Lækur rennur vestanmegin við bæjarhúsin og liggur vegurinn yfir lækinn. Utan túns í þýfðu votlendi. Ekki sést til brunnhús.

Hættumat:

Engin hætta

Heimildir: Örnefnaskrá Kaldbaks.

Tegundir og hlutverk minja í Kaldrananeshreppi

Í Kaldrananeshreppi voru svæðisskráðar 427 minjar og sumarið 1999 voru aðalsskráðir 122 minjastaðir á sjö jörðum. Meðaltal minjastaða á hverri jörð er 17, 4 staðir. Við skráningu fornleifa er notast við tvennskonar flokkun minja. Í fyrsta lagi er flokkað eftir eðli fornleifanna, en með því er reynt að aðgreina á milli hvort á staðnum er mannvirki, hvort aðeins er vísbending um að mannvirki sé eða hafi verið þar, hvort um er að ræða stað sem tengist þjóðsögum eða markverðum atburðum eða náttúruminjar sem hafa menningarsögulegt gildi. Innan hvers flokks er reynt að greina frekar eftir gerð.

Heimildir	92
Bæjarhólar/Býli	7
Varða	2
Þjóðsaga	2
Garðlag	2
Náma	6
Annað	11

Alls 122

Tafla 1. Tegundir fornleifa í Kaldrananeshreppi

Hægt var að greina hlutverk 85 þeirra staða sem skráðir voru, og eru þau skráð í töflu 2.

Minjar

Bústaðir/býli	7	Réttir	1	Skotbyrgi	1
Öskuhaugur	2	Sel	4	Vöð	4
Áveitur	1	Kvíar	6	Kirkjur	1
Útihús	4	Mógrafir	6	Legstaðir	2
Fjárhús	6	Brunnar	7	Eyktarmark	1
Hesthús	3	Bað	1		
Myllur	1	Lendingar	8		
Smiðjur	2	Naust	1		
Stekkir	12	Verbúðir	3		

Tafla 2. Tegundir minja í Kaldrananeshreppi

Bæjarhólar og bæjarstæði

Yfirleitt hafa bæir staðið á sama stað öldum saman, og jafnvel allt frá landnámsöld hafa myndast bæjarhólar sem eru gerðir úr byggingarleifum og mannvistarlögum. Í bæjarhólum er mestra fornminja að vænta. Í þeim er geymd saga daglegs lífs kynslóðanna. Bæjarhólar eru því langmikilvægasta tegund fornleifastaða og brýnt að koma í veg fyrir að þeir verði eyðileggingu að bráð. Vandinn við bæjarhóla er að í meirhluta tilfella er enn búið á þeim og víðast hafa steypuhús með djúpum kjöllum verið byggð á þeim og skemmt þá að meira eða minna leyti. Af þeim sjö bæjarhólum sem skráðir voru höfðu bæjarhólarnir á Kaldbak, Brúará og Ásmundarnesi orðið fyrir minnstu raski en mest hafði raskið orðið á Eyjum.

Á landinu eru fjölmargir staðir þar sem byggð hefur annaðhvort varað í stuttan tíma eða þar sem hjáleigur og afbýli hafa lagst í eyði. Á skráningarsvæðinu voru engar hjáleigur eða afbýli skráð þótt ekki sé útilokað að slík býli séu á svæðinu. Nokkrir þeirra staða sem flokkaðir voru undir óþekkt gætu vel hafa verið slík býli. Að vísu er ólíklegt að þau séu mörg þar sem jarðnæði fyrir norðan Bjarnafjörðinn er rýrt og fáir staðir þar

sem að afbýli gætu hafa byggst.

Útihús

Fyrir utan bæjarhúsin sjálf voru skepnuhús helstu byggingar á hverri jörð. Eins og víðast á Íslandi voru útihúsin dreifð um túnin. Flest slík hús voru fyrir sauðfé, einnig hefur verið nokkuð af hesthúsum en lítið af fjósum. Flest fjós hafa sennilega verið hluti af bæjarhúsunum og það skýrir að ekkert fjós var skráð sumarið 1999. Tvær smiðjur voru skráðar og algengt var að smiðjur voru reistar fjarri bæjarhúsum vegna eldhættu. Útihús virðast oftast hafa staðið á sömu stöðum um aldir og hafa á slíkum stöðum myndast litlir rústahólar. Fyrir einni öld síðan voru langflestar byggingar á Íslandi skepnuhús, en þeim hefur fækkað síðan meira en nokkurri annari tegund mannvirkja. Ástæðan er fyrst og fremst túnrækt með stórvirkum vinnuvélum og einnig hafa yngri skepnuhús úr steypu verið byggð ofan á eldri útihúsarústum.

Hlöður urðu ekki algengar fyrr en undir lok 19. aldar eða í byrjun þeirrar 20. Hey var víða geymt í stæðum eða gryfjum. Á skráningarsvæðinu voru mörg útihúsanna með áföstum hlöðum.

Tún og garðar

Á fyrri hluta 19. aldar voru tún almennt ekki girt á Íslandi og virðist svo hafa verið um allnokkrar aldir. Á 19. öld var rekinn áróður fyrir túngarðshleðslum. Á skráningarsvæðinu voru 2 túngarðar skráðir. Oftast er ekki hægt að greina hvort þessir garðar eru fornir en reikna má með að þeir séu frá síðari hluta 19. aldar eða upphafi þeirrar 20. Túngarðar á þeim jörðum sem skráðar voru eru hlaðnir að mestu leyti úr grjóti. Þetta sést víða á Vestfjarðakjálkanum þar sem mun auðveldara var að verða sér útum gott hleðslugrjót en torf.

Kvíar og stekkir

Á skráningarsvæðinu voru 12 stekkir skráðir. Stekkir virðast yfirleitt vera einfaldar girðingar með litlu hólfi á einni hlið eða við enda. 6 Kvíar voru skráðar og voru þær yfirleitt nær bæjarhúsunum og oft í túnjaðri. Ekki hafa alltaf verið hlaðnar kvíar, heldur aðeins verið ákveðin staður þar sem ær voru mjaltaðar og sumstaðar voru færirkvíar,

notaðar einkum þegar komið var fram á þessa öld.

Sel

Alls voru 4 sel skráð á skráningarsvæðinu og voru þau í landi Kaldbaks, Kleifa og Asparvíkur. Þess er sjaldnast getið í heimildum hve lengi haft í seli, en oftast var seljabúskap hætt snemma á 19. öld. Seljarústir eru yfirleitt skráðar á stærri jörðum, kirkjujörðum og stærri býlum sem eiga land til fjalla eða afréttir. Ekki er vitað með vissu hvað margar seljatóftir eru á skráningarsvæðinu. Sel og eyðibýli eru þeir minjastaðir þar sem mest er að sjá af mannvirkjaleifum og sem einna best gætu hentað til kynningar.

Verstöðvar

Á þeim jörðum sem lágu að sjó voru lendingar og varir rétt við bæjarstæðin og var það kallað að róa úr heimavör eða heimræði. Þó svo að heimræðið hafi sennilega verið fyrst og fremst notað af ábúendum kom fyrir að bændur úr nágrenninu komu saman og réru úr heimavör eins bóndans. Allar jarðirnar á skráningarsvæðinu höfðu heimræði og á Eyjum réru bændur úr nágrenninu til hákarlaveiða.

Önnur tegund útræðis var kallað útver en það var yfirleitt á stað þar sem að stutt var á miðin. Í útræðin söfnuðust bændur eða vinnumenn þeirra á vertíð. Á skráningarsvæðinu voru tveir slíkir staðir, báðir í landi Kaldbaks, og til þessara útvera komu bændur norðan úr Árneshreppi og sunnan úr Bjarnarfirði. Venjan var að borga toll til landeiganda.

Fiskveiðar bænda voru fyrst og fremst aukabúgrein við landbúnaðinn og gera má ráð fyrir að svo hafi verið frá upphafi. Það er ekki fyrr en á 14. og 15. öld er verslun hefst við erlenda menn að bændur fara að versla með fisk.

5. Verndun og kynning minja á skráningarsvæðinu

Fjöldi minja á skráningarsvæðinu hefur eyðilagst eða skaddast af völdum framkvæmda eða náttúrunnar. Samt sem áður er talsvert eftir og ekki síst vegna þessa að byggð á svæðinu hefur að mestu lagst af.

Á landinu öllu hefur dregið úr framkvæmdum í landbúnaði og stafar því þeim

tóftum sem enn eru sýnilegar ekki jafnmikil hætta og áður af nýbyggingum, framfærslu og túnasléttu. Stórt hlutfall slíkra tófta eru stekkir, beitarhús, eyðikot og sel og hafa margar þeirra kynningargildi. Brýnt er að komið verði í veg fyrir eyðileggingu slíkra minja. Auk vegagerðar og línulagna stafar fornleifum nú helst hætta af skógrækt og aukinni sumarbústaðabyggð.

Skógur eyðileggur ekki fornleifar á sama hátt og skurðgröfur. Trjárætur sprengja hinsvegar vegghleðslur og afmynda rústir þannig að bæði verður erfitt að átta sig á þeim á yfirborði og kanna þær með uppgrefti. Hagsmunir skógræktar og minjavörslu geta vel farið saman. Fornleifar þekja aðeins brot af heildarflatarmáli mögulegs skógræktarlands og ætti að vera auðvelt að sneiða hjá þeim. Slíkt krefst aðeins að fornleifastaðir séu þekktir og að skógurinn sé hirtur þannig að hann sái sér ekki sjálfur í tóftir á auðum svæðum.

Bygging sumarbústaða getur valdið miklu alvarlegri spjöllum á fornleifum ef ekki er farið með gát. Þar gildir hinsvegar það sama og með skógrækt. Ef fornleifastaðir eru þekktir ætti að vera auðveld að sneiða hjá þeim. Augljóst er að með lágmarkskynningu og viðhaldi geta fornleifastaðir aukið gildi sumarbústaðalanda og því réttara að líta svo á að fornleifar auki verðmæti þeirra frekar en að þær séu fyrir framkvæmdum.

Í norðanverðum Kaldrananeshreppi er búskapur aflagður og stafar fornleifum ekki hætta af honum lengur. Hins vegar er mögulegt að sumarbústaðabyggð byggist upp og þá sérstaklega í löndum Kaldbaks og Kleifa og er brýnt að þar verði farið með gát við úthlutun sumarbústaðalóða.

Eins og komið hefur fram áður má rekja byggð í Kaldrananeshreppi allt aftur til 10. aldar. Landamerki jarðanna hefur lítið sem ekkert breyst frá upphafi og því eru skilyrði til rannsókna bæði á byggðarsögu og í fornleifafræði einstaklega góð.

Margar minjar á svæðinu eru hvorki aðgengilegar eða sýnilegar, en full ástæða væri til að koma upplýsingum um þær á framfæri við ferðamenn og almenning og auka þannig gildi svæðisins. Þegar skipulögð eru útivistarsvæði, er sjálfsagt að reyna að nýta þær auðlindir sem fyrir eru og fornleifastaðir geta verið afar áhugaverðar fyrir skólafólk eða ferðamenn, jafnt innlenda sem útlenda, að skoða. Til þess að það sé hægt þarf ekki annað en að skrá staðinn á vettvangi, merkja hann svo fólk viti hvar staðurinn er og gera upplýsingar um hlutverk og gildi minjanna aðgengilegar á einn eða annan hátt, t.d. með

prentuðum bæklingum eða skiltum á staðnum.

Heimildaskrá

Prentaðar Heimildir

Diplomatarium Islandicum I-XVI, Kaupmannahöfn/Reykjavík 1857-1972.

Íslendinga sögur, I, Reykjavík 1953.

J.Johnsen: *Jarðatal á Íslandi*, Kaupmannahöfn 1847.

Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín, VII., Kaupmannahöfn 1943.

Jóhannes Jónsson: *Spænskir hvalveiðimenn og dysjarnar í Spönskuvík*, Strandapósturinn 23, 1989.

Orri Vésteinsson: *Patterns of Settlement in Iceland: A Study in Prehistory*. Saga Book 25, 1995.

Örnefnaskrá Ásmundarnes.

Örnefnaskrá Reykjarvíkur.

Örnefnaskrá Brúarár.

Örnefnaskrá Asparvíkur.

Örnefnaskrá Eyja.

Örnefnaskrá Kleifa.

Örnefnaskrá Kaldbaks.

Mynda og Kortaskrá

Kort 1. Jarðir norðan Bjarnnafjarðar.....	5
Kort 2. Jarðir í Kaldbaksvík.....	6
Kort 3. Landamerki Kaldbaks, Kleifa og Eyja.....	9
Kort 4. Landamerki Eyja, Asparvíkur, Brúarár, Reykjarv. og Ásmundarnes.....	10
Kort 5. Fornleifar í landi Kleifa og Kaldbaks í Kaldbaksdal.....	15
Kort 6. Fornleifar í landi Ásmundarnes.....	18
Kort 7. Fornleifar í landi Reykjarvíkur.....	20
Kort 8. Fornleifar í landi Asparvíkur.....	22
Kort 9. Fornleifar í landi Brúarár.....	27

Kort 10. Fornleifar í landi Eyja.....	31
Kort 11. Fornleifar í landi Kleifa.....	37
Kort 12. Fornleifar í landi Kaldbaks.....	41
Mynd 1. Kleifar í Kaldbaksvík.....	11
Mynd 2. Rúst af útihúsi í Asparvík.....	12
Mynd 3. Spil á Kaldbak.....	14
Mynd á forsíðu: Skreflur í landi Kaldbaks.	